

Co se dělo a proč se to dělo

(Smysl událostí v koalici při záměně předsedy vlády.)

Od zasvěcené politické osobnosti dostali jsme tyto poznámky o zápolení, názorech a náladách uvnitř vládní koalice v týdnu, kdy šlo o vystřídání ministerského předsedy Malypetra drem Hodžou. Jak známo, neagrární koalici strany postavily se na odpor nikoliv proti osobě ministerského předsedy, nýbrž proti diktátorskému způsobu, jakým byl koalici presentován. Ideologii tohoto odporu vykládá tento článek.

Kousek historie nepřiliš staré.

Před třemi lety dohořivaly zbytky vůdcovské autority ministerského předsedy Františka Udržala. Těžké mraky valily se republikou. Hospodářská krize se proměňovala v stárou. Postihla prudce státní pokladnu. Veřejné příjmy nebezpečně klesaly, zatím co stav za stavem, podnik za podnikem, člověk za člověkem volal: Vládo, pomoz! Čím méně soukromé hospodářství vydělává, tím méně dává hospodářství veřejnému. Lidem je zle; a právě proto očekávají pomoc od státu, jemuž však je stejně zle. Veřejná vydání rostla. Matka starost chodila spat s ministrem financí. Před každým ultimem chodil tento ustaraný muž, tento ministr financí s kloboukem v ruce k páni financí a domlouval jim, aby ještě tentokrát projevíli dobré srdce. A páni financí mají dobré srdce, když chtějí a když na tom vydělají. Draze placené ochotě bankéřů (viz tehdejší úrok z pokladničních poukázek) měla státní pokladna co děkovat, že každého prvního dne v měsíci splnila nejnaléhavější platy. Byl to nesnesitelný stav.

K finančním starostem družily se jiné, neméně těžké. V této situaci, opravdu kritické, neměla vláda skutečné hlavy. Nic horšího nemůže se přihodit žádnému režimu. Nejvybranější oddíl vojenský selže, nemá-li velitele, který ví, co chce, a jak to provede. Reprezentativní postava Fr. Udržala postčila pro časy klidnější a cesty vyzkoušené. Roku 1932 bylo zapotřebí nového vůdce. Téměř každý to věděl. Zoufale pomalu razilo si toto poznání cestu do vedení agrární strany. Agrárníci hledali ve svých řadách politika, který by měl vedle věcné kvalifikace také ducha dosti odvážného, aby se nezdráhal převzít hubené dědictví, přetížené hypotekou až po ten dým z komína; a který by měl dost obětavosti, aby se posadil do křesla, upleteného z trní. Jenom v kabaretních divadlech, jež drze vydělávají na hlouposti P. T. publika, jest ministr mužem, který drze vydělává na ministerském křesle. Politika, schopného řídit vládu v nejtěžší době, agrární strana neměla. Tehdy ho neměla. Rudolf Beran teprve dorůstal, a ostatně měl jiný úkol. Dr. Josef Černý nepřicházel v úvahu, hlavně pro svůj příbuzenský svazek s Antonínem Švehlou. V agrárním klubu bylo několik specialistů pro různé obory veřejné správy, chyběl však politik s formátem premiérským. Zbýval Dr. Milan Hodža a Jan Malypetr.

Netřeba líčiti, co se tenkrát dru Hodžovi stavělo v cestu ve straně i mimo ni. A Jan Malypetr nebyl volný. Zastával důležitý úřad předsedy poslanecké sněmovny. Byl na tomto místě osobně šťasten, rozuměl svému úkolu, požíval ve sněmovně důvěry, vedl sbor se ctí a nepomýšlel na změnu. Agrární strana ocitla se v nesnázích. Její výběr padl na Jana Malypetra — ale kdo na jeho místo? Nabízelo se řešení velmi sympatické, byl tu František Tomášek, předseda revolučního i prvního voleného Národního shromáždění, politik, který se na tomto místě plně osvědčil. Tato myšlenka byla dokonce vyslovena a v koalici doporučena frakcí agrárních senátorů. Vedení největší strany rozhodlo jinak. Vnitřní souhra v agrární straně žádala, aby na předsednické místo doporučen byl h. c. Dr. František Staněk. Tato kandidatura byla sněmovní majoritě nevídaná. V některých koaliciích klubech bylo nutno překonávat malé vnitřní vzpoury. Agrárníci přesunuli svoji vnitrostranickou nesnáz na ramena ostatních klubů. Obě hlavní funkce v politické mašinerii zůstaly v rukou agrární strany. Jan Malypetr se podrobil; uposlechl hlasu vlastní strany, k níž se připojil hlas ostatních koaliciích klubů. Vládní krize byla rozřešena, převládala radost nad tím, že v čele kabinetu stanul nový muž, k němuž se upínala mnohá naděje, ale ve všech neagrárních stranách zůstala nepříjemná pachuč po sněmovním soustu, jež jim nechutnalo.

Proč si tenkrát agrárníci mohli vynutiti držbu obou hlavních funkcí v parlamentním ústrojí, ač pro jednu z nich neměli vhodného kandidáta? Proč se ostatní strany nakonec vzdaly odporu? Nechtěly způsobiti vleklou vládní krizi. To jest ovšem velmi jednoduché vysvětlení. Ale což agrárníci nemají stejný zájem a stejnou povinnost? Jest velmi krásné, stavěti zlatý most dohody; jest však méně krásné, požaduje-li se jen po těch druhých, aby dodávali a platili materiál na stavbu. Nuže, agrární tvrdošíjnost měla pomoci v zásadě prvenství největší politické strany.

Poznámky o prvenství největší strany.

Každá z velkých státotvorných stran má někoho, kdo by mohl zastávat premiérský úřad s vyhlídkou na úspěch, pokud jde o kvalifikaci osobní. Proč se neuvolňuje cesta politickým talentům, jež nepatří k agrárnímu táboru? Protože se u nás ustálila zvyklost, že ve státě vede strana počtem nejsilnější. Tuto zásadu nevnesla do našeho politického života strana agrární, nýbrž sociální demokracie. Po převratě držela z tohoto titulu předsednictví revolučního Národního shromáždění, a po prvních obecních volbách zabrala z téhož titulu křeslo premiérské. Nerad bych redukoval příčiny oněch dějů na pouhou matematiku. Jisté tu hrály roli ještě jiné motivy, nicméně jest pravda, že tradici největší strany uvedla u nás v život sociální

demokracie, a že byla první, která z ní politicky těžila. Slouží jí ke cti, že v době svého prvenství navrhla na obě význačná místa osobnosti velkého formátu (Tomášek, Tusar); slouží jí také ke cti, že uznávala svůj princip i v době, kdy prvenství ztratila. Zajisté mohla po volbách roku 1925 s velikou nadějí na úspěch kandidovati ve sněmovně Františka Tomáška, který ve všech klubech i v nejširší veřejnosti požíval sympatií. Roku 1925 sám Antonín Švehla zkoumal, zda by Tomášek nemohl zůstatí předsedou poslanecké sněmovny. Sociální demokracie setrvala na svém principu, za předsedu sněmovny byl zvolen agrárník.

Proti zásadě politického prvenství uveřejnil těchto dnů polemiku deník katolické strany „Lidové Listy“. Ale roku 1925 katolická strana velmi důrazně uplatnila tuto zásadu, když se jednalo o volbu předsedy senátu. Nebyla sice první co do velikosti, ale byla druhá. A druhé straně připadalo ve jménu „tradice“ předsednické křeslo v senátě. Tak se stal předsedou senátu dr. Mořic Hruban, lidovec. „Tradice“ se vžila a dnes tvoří nepodceňovatelnou součást našeho politického myšlení. Jest u nás mnoho odpůrců této tradice, a jejich námitky nelze označiti za lehkovážné. Pisatel těchto řádek není agrárník, uznává závažnost námitek, a přece hájí princip politického prvenství největší strany. Neboť jest v něm obsažena nemalá moudrost politická. Princip politického prvenství tvoří hráz proti jistým nebezpečím, jež vězí v roztržistěnosti našich stran a v jistém dogmatickém ustrojení našeho politického stranictví.

Nějaká vláda musí býti v každém státě. Za blahých dnů naši mladosti snil mnohý z nás o anarchii a nenáviděl upřímně jak o u k o l i vládu a jakýkoli státní řád; neboť každý státní řád jest organisované násilí. Svoboda především a nade všechno! „Svoboda, absolutní svoboda, to byla modla, k níž jsme se modlili“, vyznává kdesi František Modráček, jedna z nejkrásnějších osobností našeho života veřejného. Max Stirner, Jean Grave, Elise Reclus, Enrico Malatesta, Petr Kropotkin, K. S. Neumann a mnozí jiní trůnili v srdcích literární a politické mládeže. Mládí je choroba, z níž se bohužel vyléčí každý, kdo se toho dočká. Anarchistická ideologie a propaganda přestala hráti roli v našem životě. Petr Kropotkin zemřel dvakrát; jeho tělo usmrtila příroda, jeho duch zemřel v kolektivistické revoluci. Propaganda anarchistických nauk přestala; leč buňky anarchie pevně jsou doposud usazeny v našich sklonech povahových. Není to cizí, přenesené býlí, je to artikl náš, domácí, slovanský. Uctyhodnou kázní jednotlivců i davů jsme doposud přemáhali národní vadu odstředivosti, tříštění, rozkladu, resonérství, oposičního kverulantství — nazvěte onen povahový rys, jak chcete. Přivedli jsme to šťastně tak daleko, že chceme míti státní řád, že chceme míti vládu, a že ji respektujeme (eventuelně).

V demokratickém státě může býti jenom vláda politických stran. Kdo to popírá, neporozuměl podstatě politické demokracie. Naše nesnáze je v tom, že máme stran příliš mnoho. Mnohem jednodušší je soustava anglosaská, leč my žijeme v Československu a musíme tvořit z toho, co máme doma. Toho času máme v poslanecké sněmovně čtrnáct poslaneckých klubů, z nich osm československých. Ve vládní koalici jest sedm stran, z toho pět československých. Není

to zrovna maličkost, má-li se z tolika frakcí vytvořiti trvalý a nosný vládní režim. Demokracie nepřijímá rozkazů. Nezpívá na komando. Demokracie zpívá podle svých vlastních not. Každá politická strana má svou písničku a nerada se odhodlává zpívat cizí. Jděte někdy do sněmovny a vyslechněte si tam při nějaké veliké debatě řečníky všech čtrnácti frakcí. Co vám poví? Tohle: „Pane kapelníku, hrajte mi tu mou, zahrajte mou píseň zamilovanou.“ Tvořit vládu a řídití stát při deseti dogmatických programech stran — to není věru nejmenší umění. V takových poměrech jest první starostí nalézt kapelníka, který by vybral muzikanty, schopné souhry, a který by dovedl přesvědčiti basistu, že musí hráti na base podle not a podle taktovky a nikoli podle své hlavy, i když ta basa jest jeho. A stejně houslistu, klarinetistu, pianistu. Kdo má být tím kapelníkem, to jest: ministerským předsedou? Ve vládní koalici může býti sedm politických stran, ale jenom jeden ministerský předseda; nemůžeme jich míti sedm.

Stalo se nezbytností, aby bylo nějakým objektivním způsobem stanoveno pořadí stran; tak došlo k zásadě „největší strany“. Mezi stranami existuje nepsaná a nesmluvená smlouva, že nejsilnější z nich náleží právo a povinnost koaličního vedení. Součástí toho jest právo a povinnost navrhovati prezidentu republiku kandidáta na úřad předsedy vlády. Toto stranické pořadí je určeno prostředkem úplně demokratickým: svobodnou volbou celého národa. Ať jsou vady tohoto systému jakékoli, po mém přesvědčení mu sluší dát přednost před tím, co by nastalo, kdyby tohoto systému nebylo. Velice se obávám, že, zrušíce tradici prvenství, pustili bychom do arény netoliko soutěž talentů, nýbrž také všechny zlé duchy volné konkurence, všechny běsy stranického a osobního soupeřství. Milejší nám musí býti kázeň, která umožňuje řád a vládu, než úplně volná dráha pro všechny; dráha, která by při naší povaze a našem stranicko-politickém ustrojení snadno vedla na šikmou plochu rozkladu. Naprosto nic nám nemusí vadit, že podobný princip vládl v panovnických rodinách starých monarchií. Prvorozený syn míval právo následnictví. Mohlo se stát, že některý z mladších synů jidal vtípnější kaši a byl obdařen silnějším vůdčím talentem. Přesto monarchie trvaly na vyzkoušené zásadě, protože v ní byla hráz proti domácím válkám a rozkladu říší. Také demokracie potřebuje svých ustálených zvyklostí, jimž se podrobuje — rád či nerad — každý. Monarchie se těžko zbavovaly vládů nehodných nebo neschopných. Demokracie má dosti prostředků, aby provedla korekturu způsobem civilisovaným. Nelíbí-li se národu prvenství zelené strany, ať se ve volbách rozhodne pro prvenství strany modré.

Ještě poznámku skoro dějepisnou. Už se stalo, že největší strana nechtěla nebo nemohla navrhnouti ministerského předsedu. Po pádu první úřednické vlády stal se náčelníkem kabinetu dr. Beneš, ač (fakticky, nikoliv ještě formálně) náležel ke třetí, ne-li ke čtvrté straně. Bylo to možné, protože se na tom sjednotily všechny vládní strany a zaručily mu podporu. Zásada prvenství musí býti orientační pomůckou, nikoli dogmatem; tím méně se smí státi důvodem diktatury jediné strany. Demokracie a diktatura se vylučují.

Delikátnosť úkolu;
odpovednosť vedúcej strany.

Obdrží-li americký prezident sedmdesát percent všetch odevzdaných hlasů, jest vůle národa vyjádrená velice srozumiteľne, a prezidentova demokratická legitimácia k vláde jest absolutní. Má-li anglická strana konservatívni přes šedesát percent míst v dolní sněmovně, ví král velmi jasne, jakou vládu si národ přeje.

Srovnejte s tím naše poměry. Volební výsledky nám ukazují, jak slabé je prvenství největší strany. Agrární strana dostala v posledních volbách pouze asi 15% hlasů. Jest jenom zlomek obyvatelstva, jest poměrně malou menšinou. Strana, která jde v koalici (čs. sociální demokracie) je pouze o necelá 3% slabší. Také ona je poměrně malou menšinou v celkovém počtu obyvatelstva, v kteréžto situaci jsou všechny naše politické strany. Žádná nedostala od lidu legitimaci, aby sama vládla právem demokratické většiny. Nemůže vládnout ani právem maskované či zřejmé usurpace. Náš vládní režim jest odkázán na dobrovolnou součinnost několika stran.

Vůle k této součinnosti je náš nejvzácnější statek politický. Dokud trvá, stojí demokracie pevně; a dokud stojí demokracie pevně, je vlast v bezpečí. Je-li tomu tak, potom nade vše ostatní jest třeba, aby ne už jen fakt koalice, nýbrž sám princip koalice, sama koalici byla pečlivě zachovávána. Koalici — to jest duch spolupráce, duch snášlivosti, duch vzájemné pomoci. Cifry nás poučují, jak slabé je prvenství největší strany; opravdu může jít jen o pomůcku orientační, o výběr, nezbytný ve chvíli, kdy se počíná tvořit vláda. Vláda sama musí býti v našich poměrech stálým dohodováním, odvažováním, vyrovnáváním potřeb a zájmů. Z toho je zřejmo, jak delikátní úkol má vedoucí strana a jaká odpovědnost na ní spočívá.

Kdyby se vedoucí strana pokusila o založení politického monopolu, kdyby se z titulu svého prvenství domáhala slovem nebo činem nadvlády nad ostatními stranami, nebo kdyby jen vyvolala podezření, že o to usiluje, snadno by to vedlo k podkopání koaliciho principu, na němž přece spočívá všechna budova našeho demokratického systému, všeho našeho vnitropolitického života. Lavalův zmatek v zahraniční politice pak názorně ukazuje, kterak souvisí ustálenosť vnitropolitického režimu s řešením otázek mezinárodních. Naznačil jsem už, jaké nebezpečí se skrývá v krutém, sobeckém soupeření všech se všemi. Stejně nebezpečí by však nastalo, kdyby vedoucí strana rozuměla své funkci jinak, než jako postavení prvního mezi rovnými. Úzkostlivě se musí vyhýbat podezření, že sice snáš koalici, nemohouc vládnouti sama; že však tvoří situace, v nichž ostatním koalovaným stranám nezbyvá, než se podrobovat diktátu. V zájmu koalice a koaliciho nikdy nesmí býti připuštěno, aby chom měli v republice šest vládních stran a jednu vládnoucí. Dnes či zítra by takový stav vedl k rozvalení spolupráce a k divokým politickým otřesům.

Turgeněv nám pěkně v „Dýmu“ pověděl, že „Rusům je třeba autority“, a že „kdo se hole chopil, stal se kaprálem“. Také nám je třeba autority. Ale my Čechoslováci sotva bychom snesli kaprála s holí, k níž ostatně patří i kaprálská lavice. U nás nelze „chopiti se hole“. Autorita u nás může vznikati a trvati jenom

z pilné práce, z dobrého rozumu, z poctivé morálky, ze silné lásky k pravdě, z odůvodněné důvěry a z daru božího, jemuž říkáme talent.

Dvě epizody.

Na sklonku léta vzniklo u nás silné protidrahovní hnutí. Zúčastnili se ho vládní socialisté s komunisty. Na nejednom místě se k nim připojili také lidovci a politici živnostníci. Hospodářská kritika ne zcela neprávem tvrdila, že většina cen proti loňsku nestoupala, a ostatní ceny že nestoupily tou měrou, aby se jim dalo odůvodňovat hnutí tak rozsáhlé. Hospodářská kritika však špatně rozuměla politické duši onoho hnutí. Byl to protest měst a průmyslových míst proti převaze agrárníků, proti převaze skutečné nebo zdánlivé. Veliká část národa, nepochybná jeho většina — a především lid průmyslový — se domníval, že vedoucí strana vede příliš jednostranně. Dlužno uznati, že odpovědní politikové agrární velmi rychle a velmi podstatně přispěli k odbourání této protiagrární nálady. Energická a sympatická prohlášení ministra vnitra dra Černého v sociálně-politickém výboru neminula se účinkem. Zatím co ministerský předseda s ministrem vnitra otvírali ventily, aby uvolnili nahromaděné napětí, mocně foukal do ohně úvodníkář „Venkova“ svou kampaní margarínovou. V politickém smyslu nebyl margarín omastek; bylo to světlo, v jehož záři národ viděl skutečnou jednostrannosť v posuzování potřeb výroby a konumu. V margarínové vojně byla všechna pravda na straně socialistů, lidovců a živnostníků. Na straně druhé byla všechna slepota vůči skutečně živelným potřebám ochuzených lidí, kteří nemají na dražší tuk živočišný. Pravda jest, že odpovědní agrární politikové hledali a našli koaliciho východisko z margarínové kalamity; agrární tisk toto východisko nepřijal, raději prohlásil, že jeho strana byla poražena. Tuto taktiku pokládáme za chybnou, protože otráší důvěrou veřejnosti v objektivitu premiérské strany.

Poněkud horší jest řada událostí a zjevů, jež jsou značeny jménem agrárního poslance Chloupek. Je to veliká aféra, odbudeme ji však několika větami. Poslanec Chloupek organizuje v průmyslových závodech dělníky proti koaliciho socialistům. Vybírá si k tomu závody, kde mají agrárníci hospodářský nebo politický vliv. Socialističtí dělníci tvrdí, že při tom jde o naprosto nepřipustné prostředky agitaci. Krátce před vládní krizí vnikl Chloupek do Prahy, do Janěčkovy zbrojovky, a tam uzavřel stávkokazeckou smlouvu za zády vyloučených dělníků. Tento čin hluboce urazil odborově organizované dělníky. Na politiku socialistických stran nemůže zůstat bez účinku to, co se děje v odborových organizacích. A tam se tvoří přesvědčení, že agrární strana podniká útok na města, na průmyslové závody, a že se chystá rozšířiti svůj politický a hospodářský vliv na útraty těžce nabytých práv a posic socialistických dělníků.

Kdo chce správně rozuměti událostem v týdnu, který následoval po známém návrhu na změnu ve vládě, nesmí tyto věci pustiti se zřetele.

Závěr.

Návrh — třeba návrh, kdo má býti ministerským předsedou — je návrhem pouze tenkrát, může-li býti přijat nebo také zamítnut či změněn. Vytvoří-li se stav donucení, v němž zbývá pouze prvá možnost,

nejde již o pouhý návrh. Bylo na agrární straně, aby přesvědčila ostatní část koalice, že onen stav donucení nevytvořila ona, nýbrž nešťastná shoda okolností. Takový důkaz agrárníci podali, a neagrární strany vzaly na vědomí, že vedoucí strana nechtěla postavití presidenta a koalici před hotovou věc, že nechtěla a nechce diktovat. Peroutka správně napsal, že to, co se dělo v premiérském týdnu, byla z menší části politika a z větší části pedagogie. Týden, věnovaný pedagogice, není ztracený týden. Všichni si v něm ujasnili, co se sluší a patří. V koalici se zápolení není vítězů a poražených. Doufejme, že tento pohnutý a zajímavý týden přispěl k upevnění koalici myšlenky.

Amicus.

poznámky

Co čekají od dra Hodži žurnalisté

Nový ministerský předseda není v žurnalistice žádný prášek. Vydával sám několikrát noviny před převratem i po něm a ovlivňoval jistě víc novin, než je veřejně známo, od samého převratu až po naše dny, a to i v dobách, kdy byl zdánlivě v politické nečinnosti. Zná význam i moc novin, zná slasti i strasti novinářského povolání a především ví, jak mohutný propagační nástroj je tisk, je-li veden anebo jen ve svých snahách podporován. Nebylo všechno dobré, co dělal Švehla, a jeho prezírávý poměr k tisku si zachovali oba Švehlovi nástupci z agrární strany, Udržali a Malypetr. Dr. Hodža, podporován bývalými žurnalisty, kteří sedí v jeho kabinetu, mohl by konečně zlomit tu starou tradici, která státu neprosplvala.

Žurnalisté od ministerského předsedy především čekají, že nebude pohodlný k sobě. To totiž znamená větší tiskovou svobodu. Neboť jenom z pohodlí vláda dávala ještě nedávno redakcím vzkazy přes státního zástupce, že bude konfiskovat všechno, co se napíše o kontingentu na umělé tuky, o obilním monopolu, o pasteurizaci mléka — krátce skoro o všem, o čem se vláda radila a o čem byly v koalici spory. Nikdy nebyl tisk tak spoután jako za posledních let. Nejen ohledy na koalici loyality, která ovšem tak často ustoupila zájmům skutečně státním před zájmy stranickými, šlo-li o osoby, nejen vědomím koalici soudržnosti, ale i útlakem úřadů, nařizovaným vládou. V době, kdy turecký diktátor Atatürk vydával dekrety, že každá zákonná osnova v Turecku musí být dána napřed tisku, aby se veřejně prodiskutovala, dávala demokratická vláda prostřednictvím státního zastupitelství vzkazy do redakcí, aby se nepsalo, co by mohlo mít ohlas i za zavřenými dveřmi a spuštěnými záclonami kolovratského paláce. Méně pohodlnosti vlády a ministerského předsedy znamená rozhodně více veřejné diskuse a větší svobodu tisku. Tisk od dra Hodži čeká, že ten vliv, který dosud na tisk vyvíjela vláda negativně, napřed pozitivně: že bude tisk ovlivňovat tam, kde to prospěje propagaci dobrých vládních myšlenek, státních zájmů a propagandě demokracie.

K tomu potřebuje ministerský předseda ovšem nástroje. Tím sdělným prostředkem je tiskový odbor ministerské rady a především jeho přednost. Žurnalistika od nového předsedy vlády čeká, že konečně pohne s jmenováním nového přednosty svého tiskového odboru. Stav, za něhož si všelijací agrárníci byrokrati podrážejí nohy přede dveřmi tiskového presidia a všemožnými vlivy uhánějí tu druhou platovou stupnici, jež k tomuto úřadu patří, je dále neudržitelný, stejně jako to, že v čele úřadu je ve stálé prozatímnosti mladý úředník, jemně nejistota o vlastní budoucnost svazuje ruce. Přesvědčovat dra Hodžu o užitečnosti tohoto úřadu, bylo by jistě zbytečné.

Bude-li mít nový ministerský předseda v pořádku tento tiskový instrument, bude mít konečně snad možnost bližšího styku s novináři. Nemluvíme ani o tom, že se žurnalisté snad dočkají toho, že budou pravidelně přijímáni předsedou vlády nebo pověřeným k tomu ministrem, jako se to praktikuje už po desetiletí ve všech demokratických zemích. Informovat tisk a položit ohraz na určitá usnesení

ministerské rady, je bezpodmínečná nutnost v dobrém styku a vlivu vlády na tisk. Vydávat kožené byrokratické akty, jimž se u nás dosud říká oficiální zprávy z ministerské rady, snad dr. Hodža konečně odstraní. Nevěří-li v jejich koženost a naprostou nedostatečnost, požádali bychom ho, aby si jednou takovou zprávu poslechl v rozhlase a vžil se na okamžik do situace prostého občana. Potom jistě nevyposlechne ani tři věty a vypne radio.

Konečně: ministerský předseda byl ve svém mládí i žurnalista i vydavatel. V žádné z těchto úloh neměl na různých ustláno a starosti asi daleko převyšovaly slasti těchto obou povolání. Bude mít tedy snad pochopení pro zákon o pracovním poměru redaktorů, s nímž žurnalistické odborové organizace pro odpor vydavatelstev nemohou hnout už léta s místa. Ale to je věc už odborářská a politika v ní ztrácí slovo. Ať nyní mluví odboráři.

Hn

Naděje v dra Zadinu

Jako se věšel svými sympatiemi na Hodžův šos Jiří Stříbrný, tak také dr. Zadina nastupuje do úřadu ministra zemědělství se sympatiemi, o nichž věříme, že mu nejsou příjmené. Nad Zadinovým jmenováním ministrem totiž nejvíce já sá pan Gajda a jeho „Fašistické listy“. Ryčně a udýchaně ohlásily světu myšlenky svého bratra vůdce: že jmenováním Hodžovým a Zadinovým (a dokonce zvláště Zadinovým) to definitivně v agrární straně prohrála hradní klika a zvítězili lidé nekompromisní, nejpravější z pravých, národní a kdesi cosi. Krátký smysl těch fašistických slov byl, že teď dostanou socialisté na frak, a agrární pravice, do níž se pan Gajda jaksi samozřejmě počítá, dá Hradu pocítit svou pést.

Kdybychom pátrali po tom, kde se v Gajdovi vzali tyto sympatie pro ministra dra Zadinu, jistě bychom nepřišli k závěru, že si je odnesl ze sněmovny a zemědělského výboru, kde dr. Zadina skutečně se ukázal jako člověk nekompromisní, pravý. Jeho tvrdá pést nejednou uhodila do zeleného stolu v této místnosti. Ale tohle jistě není fašistům měřítko, podle něhož oceňují politika. Fašisté znají dra Zadinu nikoliv od zeleného stolu, ale z veřejných schůzí a bramborářských táborů lidu v bramborářském kraji, který dr. Zadina vede. Na takových táborech lidu se ovšem mluví jinak než ve sněmovně a jejím výboru. I tvrdá pést častěji dopadá. Jak se na nich mluví, lze si udělat představu podle toho, že fašisté při květnových parlamentních volbách dostali třicet procent všech svých hlasů na Německobrodsku, z krajů bramborářských v kraji nejbramborovějším. Jestliže agrární strana o volbách Gajdu přehnojila, jak se vyjádřil odpovědný politik agrární strany, nejvíce mrvy na ní bylo vynaloženo právě v kraji, kde dr. Zadina organizuje bramboraře a kde pan Halík vydává svůj „Havlíčkův kraj“. (Však „Havlíčkův kraj“ to po volbách také přiznal svými křesčovitými výzvami, aby zrádcové, kteří volili fašisticky, byli potrestáni.) Odtud tedy znají fašisté dra Zadinu a odtud k němu mají sympatie.

Nepochybujeme, že tyto fašistické výlevy nadějí jsou novému ministru zemědělství nepřijemné. Vždyť už měl po volbách dost trpkých chvil ve své straně právě pro tak velký vzrůst fašistů v kraji, za něž své straně odpovídá, a vybrala-li si agrární strana právě jeho za kandidáta na ministerské křeslo, jistě se přesvědčila, že předvolební chyby se nebudou opakovat. A stejně nepochybujeme, že jsou proto fašistické naděje marné, jako si nic nevykoleduje tisk Stříbrného u nového ministerského předsedy. Nicméně by však měl být ministr zemědělství opatrný — právě pro ty volební výsledky na Německobrodsku a pro ty fašistické chvalozpěvy. Demokrat skoro nemůže netečně přihlížet k tomu, když ho fašisté chválí.

Hn

Práce a odměna

Při nedávném sborovém zasedání Československé akademie zemědělské podal dr. ing. Reich zprávu o udělení 25 čestných odměn učitelům lidových škol hospodářských po 1000 Kč z fondu dr. J. Horáka. — Jest dobře uznávat a oceňovat dobrou práci. Nic netěší člověka tak jako kousek uznání. A protože mezi těmi, kteří pracují, jest málo těch, kteří oplývají statky z tohoto světa, jest dobře vyjádřit uznání i hmotnou odměnou. A tu by mohla být Čsl. akademie zemědělská vzorem, neboť která korporace a která instituce může hned vysypat dvacet pět odměn po 1000 Kč? Kolik nadějných našich vědeckých pracovníků by bylo rádo, kdyby jim jednoho dne přišla

tisícikoruna jako malé uznání jejich práce? Kolik mladých lidí, jichž jména již pro vědu hodně znamenají, shání odpovědně pětikoruny a desetikoruny na živobytí? Máme u nás několik — velmi málo — větších cen. Dostanou je pravidelně ti, kteří se už životem prokousali a kteří proto velké poměrné odměny přidávají k slušnému poměrně již důchodu. Ale zapomíná se na ty, kteří začínají a kterým malou hmotnou odměnou bylo by možno dodatí hodně chuti k nové a další práci. Nešlo by to zařídit tak, aby určitý počet našich vědeckých pracovníků dostal aspoň takovou odměnu, takové uznání, jaké dovede dáti Čsl. akademie zemědělská učitelům lidových hospodářských škol? V. G.

Tisková oprava

V článku: „Bere rukama i nohama — a je povýšen“, uveřejněném v čísle 43. periodického tiskopisu „Přítomnost“ ze dne 30. října 1935, se tvrdí, že nebylo zavedeno úřední vyšetřování, když továrník Havlíček označil před svědky dva generály za korupčníky a o jednom z nich prohlásil, že bere rukama i nohama. Dále se tvrdí, že generál takto označený byl nedávno povýšen na divisního generála přes to, že měl nebo má disciplinárku. Tyto údaje nejsou pravdivé. Pravda je, že proti oběma generálům, o které běží, zavedl voj. prokurátor z popudu MNO již v roce 1932 vyšetřování pod č. j. O-1049/32. Toto vyšetřování skončilo se odložením trestního oznámení. Poněvadž vyšetřování skončilo negativně, neměl ani nemá žádný z dotčených generálů disciplinárku. Oba zmínění generálové žalovali již v roce 1932 listy, které výrok továrníka Havlíčka v soudním referátě přinesly („Národní listy“, „Právo lidu“) a dostalo se jim od redakcí plného zastoupení. Státní zastupitelství v Praze.

politika

Stanislav Yester:

Měsíc války v Africe

Operační zeměpis.

Snad ani dnes ještě panovník v Addis Abebě nevládne cele územím, které je jako Habeš nakresleno na evropských mapách. Feudální aristokracie, čím dále sídlí od hlavního města, tím je samostatnější. Teprve před třemi roky si neguš jakž takž podrobil rasa Chajlu z provincie Godžam, která tvoří vlastně jádro státu kolem Modrého Nilu. Posledním negušem se podařilo pokořit spíše kmeny východní než na západě. Vnitropoliticky je postavení negušovo velmi vratké, poněvadž v posledních letech dělal politiku zřejmě proti feudální aristokracii. Tak vedle neguše z Addis Abeby mají titul negušů také náčelníci provincií Šoa, Godžam a Amhara. Zde italská propaganda provázená politickými slibů a penězi může mít v některých případech větší účinky než tanky a letadla. Už v minulém tažení do Habeše, před čtyřiceti lety, Italové si podobně počínali.

Nejdlejší společné hranice s Habeší má Anglie, nejkratší Francie, která však má s nitrem Habeše a jejím hlavním městem nejlepší spojení železnicí. Nejhůře po stránce komunikační byla dosud na tom Itálie, která ani z Eritrei ani ze Somalska neměla spojení do nitra Habeše.

Válečné operace — to je otázka komunikace mnohem více než otázka podnebí. Čím jsou komunikace horší, tím menší síly a technicky hůře vybavené mohou se vypravit do pole. Válku mas, jaké jsme byli svědky před dvacetiletí, umožňovaly pouze komunikace. Bez bohaté sítě železniční nedaly se velké armády ani živit ani zásobovat válečným materiálem. Dokud nebyly železnice, armády po silnicích pochoduující a po silnici zásobované měly s sebou válečného materiálu právě na dva až tři dny řádného boje. Tehdy se války rozhodovaly jednou, dvěma několikahodi-

novými bitvami. Teprve železnice umožnily několikaměsíční bitvy u Verdunu, na Sommě a ve Flandřích.

Operační převaha musí být vždy vyjádřena převahou mužstva, stačí k tomu mnohdy převaha materiálu a tu zajišťuje právě lepší komunikační síť. Jinými slovy: při stejných silách na obou stranách ta strana je ve výhodě, která má lepší zásobování válečným materiálem. Převaha komunikační je současně převahou operační.

Moderní divise může operovat na polních stezkách. Aby mohla žít a bojovat, potřebuje nejméně jednu dobrou cestu, sjízdnu za každého počasí, která navazuje na nádraží nebo armádní skladiště potravin a střeliva. Od tohoto nádraží nebo skladiště nesmí se jádro divise vzdálit více než 40—50 km, má-li divise možnost dovozu zásob na autech. Vozí-li se jen vozy s koňským potahem anebo dokonce na soumarech, nesmí se divise vzdálit od nádraží nebo skladu více než 25—30 km. I když nepřítel neklade odpor, musí se dbát u postupujících jednotek o zachování krátkého spojení s nádražími a sklady. Ve střední Evropě, kde je bohatá síť silnic a železnic, je zásobování postupujících vojsk organizováno tak, aby se nemusilo zastavovat a vyčkávat zřízení skladů nebo úpravy nádraží. Něco jiného však je tam, kde není drah a kde není komunikací, tedy kde není dobrých cest a silnic. V krajích bez dobrých komunikací může vojsko postupovat, nemá-li utrpět na své bojové hotovosti, jen tou rychlostí, jakou se za ním budují komunikace.

Armáda operační, ta, která bojuje, je vázána na výkon armády pracovní, která staví pro ni cesty. Jde-li jen o opravu špatných cest a jejich rozšíření, pak může denně postoupit o 5—8 km. Musí-li se však stavět cesty od základu, není pak postupová rychlost větší než 1—3 km za den.

Co znamenají v moderní válce komunikace, poznali Spojenci r. 1918 na podzim, když jejich armády postupovaly za Němci k Rýnu. Ačkoli Němci denně vyklízeli s bojem terén jen do hloubky 5—10 km, nastala záhy u spojeneckých jednotek těžká zásobovací krize, poněvadž Němci za ústupu ničili všechny komunikace a jejich oprava nemohla postačit dennímu postupu trup.

Italové půjdou kupředu jen pomalu.

Z toho vidíme, že operační problém italský v Habeši je především problémem komunikačním. Ale to je také s druhé strany problém habešské obrany a habešských operací. Budou-li Italové operovat s moderně vybavenými taktickými jednotkami, půjde to pomalu, poněvadž budou vázány na dobré komunikace. Ale pomalé posouvání mocné moderní válečné techniky do předu umožňuje ohromné úspory na lidských životech.

Technika, která nahrazuje člověka v boji, potřebuje tedy výborné základny (skladů) a výborné komunikace. Technika musí však odpovídat prostředí, do kterého je zasazena. Jinak vyhlíží technika která má operovat v rovině, jinak technika v horách zalesněných, jinak v horách holých, jinak v poušti, jinak v krajích hustě pokrytých vegetací. Itálie čekaly v Habeši operace norské a rovinové za zvláštních podmínek. Operace horské i rovinové v terénu málo pokrytém umožňujícím dobré využívání paleb a letectva. Nedostatek komunikací omezuje živení těchto paleb. Nepokrytost terénu je však spojena s nedostatkem vody. Kde není vody, nemůže se pohybovat a žít mnoho lidí, a hlavně mnoho koní. Technika, která nepotřebuje vody a při tom člověka v boji nahrazuje a násobí, má v krajích s nedostatkem vody význam dvojnásobný.

Itálie čekala válka, která v horách není pro ně novinkou. Válčili v nich plně tři roky proti Rakousku. Zkušenosti bohaté tu tedy jsou a zkušenosti v horách bez vody také (Kras). Zkušenosti války v rovině a v poušti

Italům také nechybí, poněvadž od r. 1912 stále válčí proti nějakým vzpourám v Líbyi.

Hlavní překážkou rychlých operací v Habeši je tedy nedostatek komunikací. Druhou překážkou může být habešská armáda a třetí podnebí. Všimněme si podnebí, o kterém tisk přinesl zprávy celkem hrůzostrašné.

Habeš v západní své části je krajem horským s průměrnou výší 1.500 m nad mořem. Zde není žádné vřezné podnebí. V pásmu od 1400 do 2400 m je průměrná teplota 15—20°. Zde roste obilí a réva. To je podnebí italské nížiny. V horách výše 2400 m jsou bohaté pastviny a to je právě kraj severní Habeše, kde je průměrná teplota 4—15°. Teprve v končinách, ležících níže 1400 m, začíná podnebí tropické, kde zraje bavlna, kávovník a cukrová třtina. Zde rádí tropické nemoci, hlavně malarie.

V jednom z posledních čísel amerického žurnálu „Foreign Affairs“ byla umístěna úvaha o Habeši z pera zkušeného znalce, který tvrdí, že západní část Habeše je územím velmi vhodným pro evropskou kolonizaci, právě díky mírnému počasí. Nejlepší přístup do nitra Habeše je prý z jihovýchodu, odkud také v XVI. století vnikl do Habeše kmen Galla, tedy u dnešní severní části italského Somalska. Jedinou překážkou je tu nedostatek vody. Jinak postup k severozápadu vede stále do mírnějšího podnebí na náhorní rovinu.

Od Aduy je postup k jihu velmi obtížný, poněvadž vede přes ohromné strže, kde není ani mostů, ani cest. Zde podle soudu amerického autora musí Italové postupovat podél horských hřbetů koridorem přes Makale a Magdalu. Pouze centrální území podle jezera Tana se hodí pro operace větších vojenských sil, moderně vybavených.

To, že Italové na počátku tohoto roku obsadili v sousedství Somalska prostor Ual Ual, mělo své operační důvody. Americký odborník píše:

„Armáda postupující do Ogadenu z jihovýchodu musí mít jako první cíl somalskou náhorní rovinu v prostoru Harar. Jako základnu použije Gorlogubi a Ual Ual. Tato armáda může postupovat po říčím Džuby a Vebe Šibeli za velmi výhodných podmínek klimatických a vodních.“

Pokud jde o postup z Eritreje k jihu, soudí americký odborník, že jeho úspěch bude záviset hlavně na dobrém obsazení prostoru kolem jezera Tana. Zásobování vodou zde bude lepší než v Somalsku.

Na otázku, zda se podaří Itálii pokořit Habeš během jednoho mezidobí dešťů, odpovídá americký znatel Habeše záporně. Postup ze severu bude prý velmi pomalý a vyžádá si značných posádek v pokrošeném kraji. Za to ze Somalska operace půjdou rychleji, a kmen Galla i místní mohamedáni nebudou prý klást zvláštní odpor. Nejtvrdším oříškem bude ovšem ovládnutí centrální Habeše.

Do dubna (kdy začíná doba dešťů), t. j. během příštího půlroku, mohou tedy Italové obsadit východní část Habeše, přerušit její spojení s mořem a s britským Somalskem. Do prostoru Harar, který je klíčem k údolí řeky Auas, jímž vede železnice, ústí také znamenitá silnice z anglického Somalska, které dnes bude základnou obrany východní Habeše podle usnesení Společnosti národů, jež dovoluje zásobování Habeše zbraněmi.

Italům však nejde o obsazení celé Habeše. Prozatím se zdá, že v prvé řadě se snaží o spojení Eritreje s italským Somalskem přes východní Habeš. Tato operace je tedy v tomto mezidobí proveditelná za předpokladu, že Italové se co nejdříve zmocní prostoru Harar, tedy oné východní části Habeše, která hraničí se Somalskem francouzským a se západní částí Somalska anglického. Tato končina je ostatně i hospodářsky nejvýznamnější, poněvadž prý je bohatá naftou.

Operativně je tedy plán Italů uskutečnitelný. Jde jen o to, zda jsou pro to strategické podmínky. A ty spočívají v možnosti dobrého živení těchto operací: materiálem, lidmi a penězi.

Jak budou odporovat Habešané?

Válečné tažení je podobný početní problém jako stavba domu nebo poražení továrního komínu. Prostředky zde musí odpovídat cíli. Pro dům je třeba dostatek materiálu, pro poražení komínu dostatečné nálože trhavin. Jde-li o vojenskou operaci, jejímž cílem je okupace cizího státu, musí se vzít do počtu vedle odporu jeho branných sil také odpor terénu a klimatu. Zbývá prostudovat hlavní složku odporu, habešské síly.

Armáda, to je organismus, který se dlouho rodí, má-li za něco stát. Je to organismus velmi nákladný. Branná moc svou úroveň odpovídala vždy civilizaci a kultuře, ve kterých vznikla. Habeš je členem Společnosti národů. Společnost národů vydává vojenskou ročenku („Annuaire militaire“) o armádách států, které jsou jejími členy. Ale data o habešské armádě tam marně hledáme. Sáhne tedy po německé ročenke o armádách cizích států, po Müller-Loebnitzově „Rüstung der Welt 1935“, kde jsou data o 43 armádách. Najdeme tam armádu albánskou, siamskou, mandžuskou, perskou, uruguayskou, ale opět nic o armádě habešské. Je to pochopitelné. Habeš nemá branné moci, která by se mohla nazvat armádou v našem smyslu, poněvadž Habeš také není státem v našem smyslu.

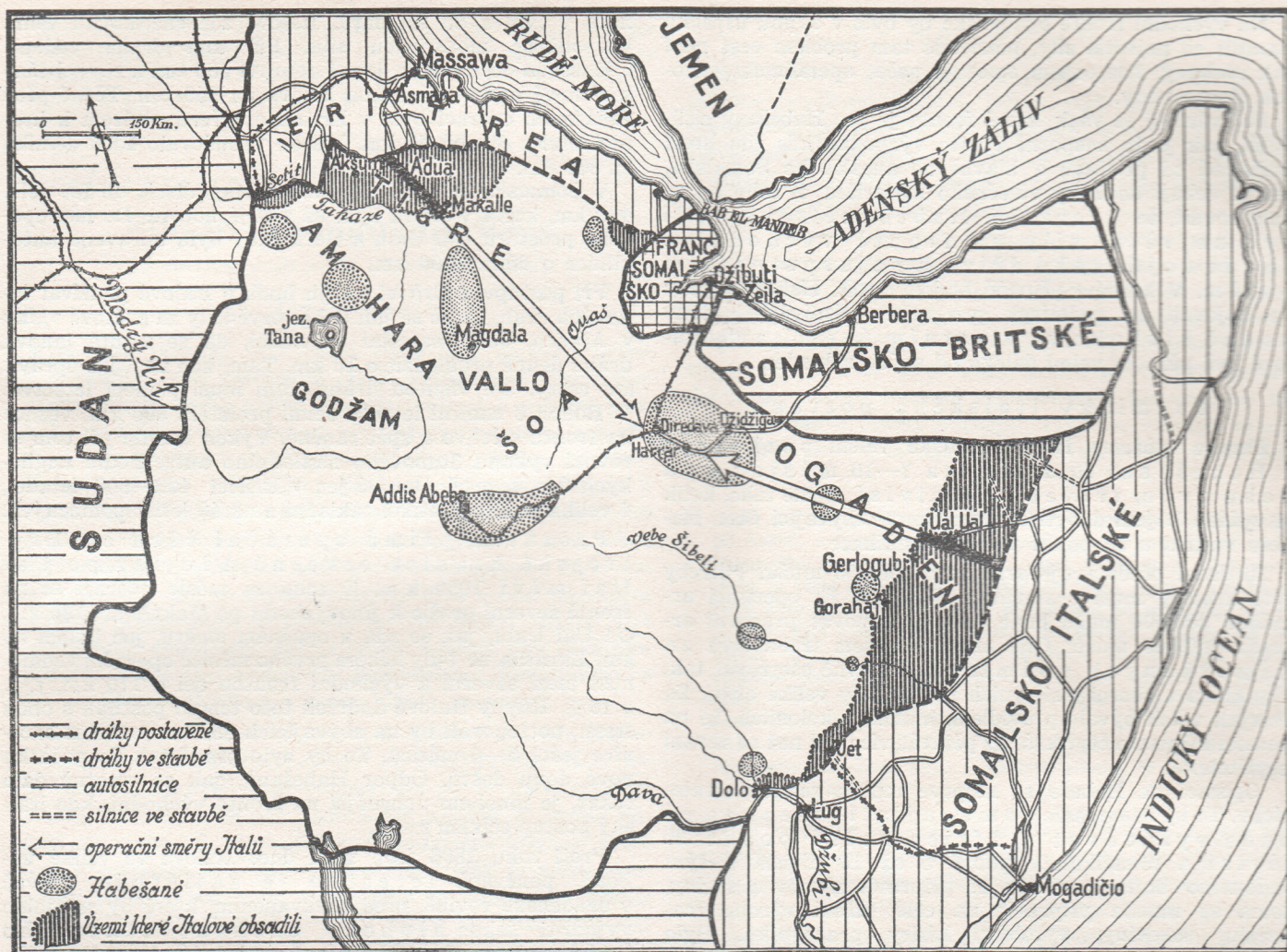
Řekli jsme ostatně, že Habeš nepředstavuje státní celek, který by umožňoval vytvoření nějaké normální branné moci. Pod slovem „mobilisace“ jde v Habeši o sehnání mužů takticky nevyvíčených podle potřeb moderní války. Většina jich dovede střilet, ale neumí bojovat v taktických jednotkách a to je v dnešní válce to nejtěžší. Střilet se naučí voják za dva týdny, ale bojovat v družstvu se učí nejméně dva měsíce. Bojovat v četě a v rotě to je práce celoroční, aby to opravdu za něco stálo. Ale výcvik není něco, co jde samo sebou. K tomu jsou třeba instruktoři. A ti se najdou jen u stálé armády.

Jediným vojskem, podobným západnímu, byla do nedávna v Habeši jen císařská garda, čítající několik tisíc mužů, kterou od r. 1929 cvičili belgičtí a švédští důstojníci. Pak přichází v úvahu ozbrojené houfy z provincií přímo „králem králů“ spravovaných (Harar, Vollo a Šoa). Říká se jim císařská armáda. Nejsou rozděleny na taktické jednotky, nemají jednotnou výzbroj a výstroj. Je to milice v nejhorsím slova smyslu. Tato armáda podle odhadu amerického pozorovatele čítá asi 100.000 mužů. Zásobování je tu primitivní, poněvadž chybí všechny služby, bez kterých vyšší taktická jednotka je nemožná (služby intendantní, zdravotní, zbrojní, technická atd.).

Vedle toho jsou tu ještě vojska místních vládců z provincií. Autor studie o Habeši z „Foreign Affairs“ pan Wolbert tvrdí, že číslo 1 milion habešských bojovníků je značně přeháněno. I kdyby prý se mohly tyto masy zmobilisovat, Habeš při primitivnosti svého hospodářství je nemůže ani vyzbrojit, natož uživit. Připouští, že Habeš může povolát do zbraně nejvýš 500.000 mužů. Bývalý guvernér italské Eritrei Corrado Zoppi tvrdí, že Habeš může postavit do pole jen 250.000 mužů.

Ze všech těchto i jiných velmi si navzájem odporujících dat můžeme strážlivě hádat, že habešský „král králů“ disponoval osobní gardou v síle 10.000 mužů, organizovanou v praporech a dobře vycvičenou, jedním plukem jezdeckým, s něco dělostřelectvem a těžkými kulomety. Garda má také kolonu nákladních aut. Dále má „král králů“ asi 30.000 vycvičených kolonistů, kteří sloužili v barevných jednotkách anglických a italských. Ti tvoří rámec pro „císařskou armádu“ z hlavních provincií, která má něco děl a kulometů a sestává z milicionářů vycvičených pouze střelecky. To může být v celku kolem 150.000 mužů. Konečně je tu vojsko provincií autonomních nevyvíčené, podřízené rodové šlechtě. To lze odhadnout na 300.000 až 400.000 mužů.

Připustíme-li, že během válečného napětí se zdvojnásobila císařská garda a o 50% zvýšily počty „císařské

armády", má tedy dnes habešský panovník k dispozici asi 25.000 řádně vycvičených vojáků po západním vzoru a asi 200.000 vojáků vycvičených nedostatečně, ale schopných obrany hlavně ve výhodném terénu. Lze tedy připustit, že Habeš může do pole vyslat kolem 300.000 mužů pěchoty obzvláště ozbrojené, ale jen nepatrné dělostřelectvo, letectvo a zbraně technické.

Prozatím nemá Habeš ani jednu taktickou jednotku (divisi), která by byla vybavena všemi zbraněmi pro současnou válku. Poněvadž útočné operace může podnikat proti moderně vyzbrojené armádě jen vyšší taktická jednotka, dobře nasycená dělostřelectvem a dobře vybavená službami, nemá dnešní habešské velení žádně hodnotné síly pro ofensivu.

Naprostá podřízenost ve vzduchu znemožňuje Habešanům jakékoliv větší soustředění vojsk v blízkosti nepřitele. Ale i kdyby toto soustředění bylo možné, nebylo by mnoho platné, poněvadž tato vojska nebudou schopna žádné útočné akce pro naprostý nedostatek dělostřelectva. Dnes útok proti kulometům bez podpory dělostřelectva nebo tanků je zločinné hnání lidí na porážku. Ale podporovat dělostřelecky útok proti kulometu neznamená vystřelit z děla jednou, dvakrát. Tu je veliká potřeba střeliva, které i kdyby bylo, Habešané nemohou pro nedostatek komunikací a vozby dopravit k frontě.

Už dávno se válečné síly přestaly měřit počty vojáků. Rusové ve světové válce zmobilisovali kolem 16.000.000 mužů a přece jim to nebylo r. 1915 nic platné proti 90 německým a rakouským divisím, které čítaly kolem 1.500.000 mužů. Rusko pro masu desetkrát větší nemělo výzbroje a pro tři miliony, které vyslalo do fronty, nemělo dostatek střeliva. Proto musila veliká

ruská armáda s malým materiálem ustupovat před malou armádou německou s větším materiálem.

Moderní divise, která čítá asi 12.000 mužů a má na 500 těžkých a lehkých kulometů, představuje palebnou sílu, která vydá za 30.000 mužů, ozbrojených moderními puškami. Připočteme-li k tomu palbu 5000 pušek pěchoty a zhodnotíme-li palby dělostřelectva 15.000 puškami, vidíme, že moderní divise, čítající 12.000 mužů, vyrovná se palbami 50.000 mužů vyzbrojených pouze puškami. To znamená, že když těch 50.000 mužů ozbrojených puškami bude útočit na moderní divisi, nedostane se s místa, poněvadž k postupu je třeba především převahy palby. Co z toho plyne? Prostě to, že negušových 300.000 bojovníků ozbrojených moderními puškami má hodnotu asi 6 italských divisí, čítajících 72.000 mužů. Při tom u Italů bereme do počtu jen síly pozemní.

Poněvadž Italové chtějí postupovat do Habeše se dvou stran, musí každá jejich armáda být tak silná, aby odolala náporu maximálních sil, které z ústředního postavení by mohl proti ní habešský vrchní velitel soustředit. Habešané nemají žádné komunikace, na které by mohli rychle přehazovat síly s jedné fronty na druhou. Pochod s fronty severní na východní potrvá nejméně 60–90 dní, poněvadž jde o vzdálenost 1000–1300 km.

Kdyby se Italové chtěli proti Habešanům jen bránit, stačilo by jim na to 6 divisí. Chtějí-li útočit, musí mít tím větší síly, čím menší chtějí mít ztráty a čím větší předpokládají výsledky. Jak už jsme řekli, žádná síla neurychlí na severní frontě operace, poněvadž tam neudává tempo odpor nepřitele nebo vlastní průbojnost, nýbrž výkon pracovní armády v týlu.

Na východní frontě ogadenské by bylo v zájmu úspěchu nasadit co největší síly, poněvadž tam problém cest není tak ožehavý. Zde ovšem omezuje počet operačních jednotek zásoba vody.

Podíváme-li se však, která fronta je pro Habešany citlivější, pak je to nesporně fronta východní, kde jim hrozí odříznutí od přístavů a hlavně od anglického Somalska, odkud čekají dodávky válečného materiálu. Z toho by se dalo soudit, že prozatím Habešané soustředí své největší síly na frontě východní a že zde dojde také dříve k nejurputnějším bojům. V každém případě budou hledět Habešané, aby tu bojovali za podmínek pro sebe příznivějších tedy hodně hluboko ve vlastním území, a aby Italové byli při tom velmi daleko od svých základů.

Podmínky italského postupu.

Zhruba můžeme říci, že italské velení potřebuje v Habeši asi 20 divísi na 7—10 měsíců a na dobu dvou, tří let 5—10 divísi, podle toho, kolik si vyžadá hájení dobytého území proti zbývající části Habeše vnitřní a co pohlí vnitřní pacifikace.

20 divísi představuje armádu o 300.000 mužů. Potřeby této armády musí obstarávat silný týl. Za operující armádou 300.000 mužů bude tedy postupovat pracovní armáda 100.000 mužů. Obě armády ovšem třeba živit za mimořádných podmínek a hlavně ošetřovat tak, aby klima a choroby si v nich nevyžádaly veliké oběti. Za starých válek bývalo pravidlem, hlavně v koloniích, že na nemoci zahynulo čtyřikrát až pětkrát více lidí než od zbraní nepřítelů.

Operace do Habeše se nejprve musila zajistit strategicky. To by znamenalo doma zajistit všechno, co bude vyžadovat v Africe roční pobyt 20 divísi a několikaletý pobyt 5 až 10 divísi. V týlu budoucího bojiště musily se připravit zásoby a služby, doma se musila připravit na celé tažení výroba materiálu, suroviny, výroby, kádry pracovníků. Bylo třeba také zajistit spojení domácích přístavů se základnou ve východní Africe pomocí potřebné tonáže, nejen materiálně, nýbrž i politicky. Chtěla-li Itálie strategicky dobře zajistit své tažení v Habeši, musila být jista, že její vojska nezůstanou bez zásob, že Suezský průplav zůstane otevřen a že do sporu se nevloží vojensky jiný stát po boku Habeše. To je základní otázka zdaru. Není-li tažení zajištěno dobře strategicky na celou dobu svého trvání, tedy po stránce morální, materiální a politické, pak je to věc velmi povážlivá.

Italové mají zkušenosti z minulých válek v Habeši. Něco se naučili také ve válce světové. Když Angličané v r. 1867 obsadili hlavní město tehdejší Habeše Magdalu, musili se kvapně dát na ústup, poněvadž, kdyby byli vyčkali tam dobu dešťů, zůstali by odříznuti bez zásob. Magdala leží 250 km jižně od Makale, tedy asi 350 km od eritrejských hranic. Když Angličané tehdy vyrazili z téže Eritrei na Magdalu, měli 11.000 vojáků, za kterými šlo 30.000 Indů s 20.000 soumary. Při obsazení Magdaly klesl už počet anglických vojáků na 5000.

Do září 1935 Italové soustředili jen v Eritrei 220.000 mužů, z toho 60.000 pro služby v týlu a vedle toho ještě 30.000 dělníků. Pro jejich zásobování a přípravu ofensivy v přístavu Massaua jen v srpnu vyložily 82 parníky 90.000 tun nejrůznějšího materiálu, počínaje sedly pro soumary a konče součástmi lanové dráhy. Na rozšíření přístavu při tom pracovalo denně 10.000 dělníků.

Když by se propočítal pro síly, které měli Italové v září v Eritrei, týl podle Angličanů z r. 1867, potřebovala tato operační armáda 510.000 mužů armády pracovní a 340.000 soumarů. Ve skutečnosti měli Italové ve východní Africe v září jen 60.000 zvířat, ale za to 3500 nákladních aut. Jinými slovy: jedno nákladní auto nahrazovalo 125 pracov-

níků v týlu a 80 soumarů. Italové zde zužitkovali velmi hospodárně motorickou sílu. Při tom dráha vedoucí z Massaua do Asmary denně dopraví 500 tun a rovnoběžně s ní nově postavená dráha lanová na 250 tun. Těsně před zahájením operací byla v Eritrei otevřena směrem k hranici silnice dlouhá 52 km, kterou vybudovalo 4000 dělníků za 200 dní.

V Somalsku se staví železnice z Magadiscio do Iet delší 400 km, která v srpnu byla už z 30% hotova. Do nástupového prostoru Ual Ualu a Gerloguby byla upravena auto-silnice o délce 1400 km.

Při postupu z Eritrei na jih hodlají Italové používat lanových drah, které se jim dobře osvědčily za světové války v Alpách. Je-li materiál na místě, dá se visutá lanová dráha denně prodloužit o 10 km. Tam, kde nepůjde upravit ani cesty, ani visutou dráhu, tam musí pomoci letectvo. V Bolívii 3 sanitní letadla denní proletěla 800 km, vezoucí na frontu střelivo a zpět raněné. Výkon letadla při tom se rovnal výkonu 3tunového nákladního auta. Podle anglických údajů mají Italové jen v Eritrei 400—500 letadel, 4 veliká moderní letiště základní a na 40 letišť pomocných.

Prozatím přímá operační čára od Erytrejské hranice severně Aduy až po Ual Ual měří 1050 km. Z toho za měsíc operací se na frontě severní prošlo k jihovýchodu po Makale asi 120 km. Od Ual Ualu, jak se zdá v opačném směru, jen kolem 50 km. Zkrátila se tedy během prvního měsíce operační vzdálenost mezi severní a východní frontou asi o 170 km, t. j. o 16%. Kdyby Italové dodrželi toto tempo postupu s obou stran, potřebovali by na zbývajících 880 km vzdušné spojnice ještě 5—6 měsíců. To by bylo právě tak do počátku nové doby dešťů. Odpor Habešanů, jak se ostatně dalo čekat, je mnohem úpornější na frontě východní, kde italský postup celkem uvázl.

Proti roku 1896 jsou však dnes Italové ve velké výhodě, poněvadž letectvo je zajišťuje, hlavně v ogadenské rovině, před překvapením, které by se mohlo vyjádřit jako hluboký obchvat některého křídla. Prozatím nedošlo ani na jedné z front k větším srážkám. Jde nyní o to, kde Habešané chtějí klásti alespoň trochu organizovaný odpor. Bude-li to v Ogadenu, pak musí tam Italové přidat na silách, poněvadž 4 dosavadní divise, které tam jsou, nestačí na ofensivu. Nepůjde-li to pro nedostatek vody, pak východní fronta ustrne a rozhodující operace případně skupině severní, která má k železnici do Addis Abeby mnohem svízelnější cestu než skupina ogadenská. Britské Somalsko zůstane při tom na dále habešskou operační základnou. V takovém případě bude izolace ústřední části Habeše od východu mnohem obtížnější a následkem toho odpor Habešanů také větší.

Budou-li mít Italové dobrou výbavu operační pro síly, které mají dnes ve východní Africe, nemusí se obávat od Habešanů žádných překvapení a tím méně pohrom. Je to proti Habešanům jen v pozemních silách převaha dvojnásobná a s letectvem a motorizovanými zbraněmi pomalu trojnásobná.

Pomalý italský postup na obou frontách odpovídá zásadám metodického operování, které posunuje dopředu hradbu svých bojových prostředků podle toho, jak za touto hradbou se přisune na dobrých komunikacích potřebný týl se zásobami. Čím dříve by Habešané se postavili na některé z front k rozhodné bitvě, tím lépe by se poté Italům postupovalo. Toho je si asi vědomo habešské velení a proto sleduje taktiku Rusů z r. 1812, kterou tito zničili Napoleonovu velikou armádu. Ale jiná doba, jiné poměry. Napoleon byl proto zničen, poněvadž se nepostaral o vybudování dobrých základů v týlu své postupující armády.

Nezasáhne-li po boku Habeše vojensky jiný stát a nebude-li přerušeno spojení italských operačních základů ve

východní Africe se strategickou základnou v Itálii, pak do příštího údobí dešťů dosáhnou Italové svého strategického cíle: odříznou Habeš od všech komunikací vedoucích k moři.

Occidentalis:

Kdo je to plukovník Beck

(K charakterologii polské zahraniční politiky.)

Episoda.

Nakresliti podobu bezvýrazné tváře není naprosto něčím snažším než zpodobniti tvář významnou. Načrtnouti mechanismus, podle něhož funguje myšlení a jednání pouhého vojáckého typu, nemusí být vždycky prostším, než přičiněti psychologický portret skutečného politika myslitele. Proto je daleko vděčnějším úkolem malovati politický a psychologický medailon kteréhokoli složitého a významného politika než medailon tohoto plukovníka Josefa Becka, jehož životu dopřál kapriciézní osud nečekanou epizodu. Bylo mu souzeno, aby stál ve svém čtyřicátém roce v čele zahraniční politiky polské země a vzbudil v této funkci daleko více nepřijemné pozornosti, než se to při nejlepší vůli před ním podařilo všem těm záslužným Skrzyńským, Zamoyským, a jak se jeho předchůdci v tomto úřadě jmenovali.

Když Bernard Shaw portretoval v jedné své hře jiného velkého vojáka historie, nepoužil ke charakteristice Gaia Julia Caesara úmyslně rysů povahy, jež by se daly vyvoditi z jeho knih: říká, že prý podobného postupu je možno použiti jen u autorů, kteří už nabyli dostatečné literární sběhlosti a osobního způsobu vyjadřování. Voják se nedá posuzovati podle svých knih, stejně jako se myslitelský genius Spinozzův nedal hodnotiti podle toho, jak špatně brousil diamanty. U plukovníka Josefa Becka jsme zproštění těchto obtíží, poněvadž nepsal žádných knih, do nichž bychom se mu indiskretně dívali jako do zrcadla jeho povahy, Josefa Becka nemůžeme posuzovati z nejasných knih: portret tohoto autora musíme vyčísti z jeho nejasných činů.

Há d a n k y.

Nejasnost je jejich první vlastností. Abychom nebyli podezříváni z toho, že zpovzdáli a bez možnosti osobní kontroly skreslujeme činy zahraničního ministra národa nám velice blízkého, s nímž bychom chtěli žít v dobrém porozumění a nikoli v rozmrskách — přesvědčíme se dokladem z „Kurjera Warszawského“, že jednání polského zahraničního ministerstva je stejně hádankovitým i jeho rodákům. Dočetli jsme se tam před nedávnem, že i jinde si jsou vědomi toho, že:

„Polská delegace v Ženevě holduje nejtajnější diplomatické metodě. Nikdo na př. nemůže říci, z jakých pohnutek Polsko provádí politiku krajní zdržlivosti vůči Malé dohodě. Nikdo neví, co si Polsko myslí o podunajském paktu. Nikdo si nedovede představit, co Polsko udělá, jestliže znovu bude dán na pořad projekt Východního paktu. Nikdo se nedovede orientovat, jak se Polsko zachová vůči Itálii... Jedni říkají, že Polsku jeho zájmy nedovolí odtrhnout se od solidární anglo-francouzské politiky, druzí jsou přesvědčeni, že Polsko podporuje italskou imperialistickou politiku a deníky bez okolků píší již o spolku Berlín-Warszawa-Budapešť-Rím. Nejasné jsou i věci důležitější: Jaké stanovisko zaujímá Polsko ke Společnosti národů? Polské ministerstvo zahraničních věcí nedává na tyto základní otázky žádné odpovědi. Polský občan celkem ví, k čemu směřuje Mussolini, co myslí Hitler, co chce Litvinov, polský občan zná politiku Lavalovu a Hoareovu — jen o polské politice nic neví.

Antipatie.

Ještě jednoho rysu ministra plukovníka Josefa Becka si musíme povšimnouti dříve, než se podíváme poněkud soustavněji na jeho dráhu: je to člověk *nesympatický*. Že je antipatický nám, to je věci konec konců docela jasnou a samozřejmou a nevyžadovalo by zvláštního zdůrazňování. Že ho pokládají za *nesympatického* v Ženevě, to lze vysvětliti z nedostatku oné kurtoasie a diplomatického taktu — jak to konstatovaly u toho plukovníka noviny skoro celého světa, když letos se na rout, pořádaný předsedou Shromáždění Společnosti národů drem Benešem dostavili do jednoho všichni ženevští politici, s výjimkou jediného zástupce Polska. Ale to je konec konců jen otázka společenské formy, na níž bychom nemusili zcela bezvýhradně lpěti tam, kde jde o otázky vážnější. Takovou vážnější otázkou by mohlo být konstatování již citovaných varšavských novin:

„Má nevalný poměr ke všem svým sousedům: s Moskvou se již hněvá, s Litvou to vypadá špatně podle patnáctileté tradice, Rumunsko je třeba uklidňovat, mezi Polskem a Československem je vždy více bolestí. Zbývá jen jeden soused, s nímž pan Beck chce žít v poměru velmi přátelském, ba srdečném, ale soused ten dělá každé chvíle významné politické projevy, jež podněcují Gdánsko, a s polskou menšinou ve své zemi nakládá známým způsobem. Tak vypadá situace se sousedy. Vývoj poměru polsko-francouzského by byl tématem nejvyšší choulostivým. Mussolini prohlašuje, že zahraniční politika jest hrou v poker. Zdá se, že v tomto mínění není osamocen. Mnohým jiným politikům rovněž se zdá, že jde jen o obratnost hráče.

Není to právě sympatický názor, který jeho vlastní země připisuje ministru Beckovi, mohlo by to být však jen cynické gesto milovníka politických bonmotů, které není myšleno zcela vážně. Plukovník Josef Beck však není antipatický nejen pro nějaký frivolní výrok; jeho antipatičnost je, abychom tak řekli, založena daleko hlouběji. O tom podává svědectví profesor Nicolai Jorga, rumunský historik, patriarcha s tolstojovskou hlavou, stařec vážný a opravdový, jenž zná lidi a zná i Ženevu. Práví o Josefu Beckovi ve svém „Neamul Românesc“ (Rumunský národ):

Kdyby aspoň tato (Beckova) politika, kterou Poláci nazývají politikou opatrnosti, byla ostatnímu světu učiněna sympatickou přičiněním sympatického zahraničního ministra. Avšak na rozdíl od milé povahy, kterou se vyznamenávají příslušníci polského národa, polský zahraniční ministr se vyznačuje různými atavistickými vlastnostmi, které by právem náležely jen německému dobyvateli. Jeho činnost je snůškou provokací hrozeb a vzdoru. Když nedávno byl Titulescu předmětem tak velkých projevů přátelství ve středu Společnosti národů, plukovník Beck si pospíšil, aby vystoupil s protikandidátkou — a tuto protikandidátku pak hájil spolu s maďarským zástupcem co nejprovokativnějším způsobem. Na konec, vida nezdar své akce, zlostně odešel, přibouchnuv za sebou hřmotně dveře. Jest velká škoda, že sympatické Polsko má tak *nesympatického* zahraničního ministra.“

V e s t í n u.

Plukovník Josef Beck není z mužů, kteří strhují, není z politiků, kteří okouzlují. Snaží se chovati vojácky, snaží se přibouchávati dveřmi paláce Společnosti národů, ale při tom nemá v sobě nic z onoho hromotluctví, které vyznačuje onoho druhého a většího Josefa v polské politice, v jehož maršálském stínu si Josef Beck pěstoval svou kariéru. A proto to bouchnutí dveřmi nevzbudí zachvění, nýbrž úsměv. Člověk ze stínu se nesmí chovat jako starý revolucionář, jenž seděl v carských kriminálech a vedl s ca-

rem guerillovou válku. Toho si náš plukovník neuvědomuje. Je citřadostivý, jako všichni z oněch lidí s vojenskými distinkcemi na límci, má nejvyšší mínění o svých schopnostech. Tento člověk ze stínu, privátní sekretář a favorit velkého maršála Pilsudského, dosáhl jakési glorioly mezi ostatními členy polské „vlády plukovníků“, jež byla donedávna ještě u moci. Jeho gloriola měla pozadí, pokud velký maršál byl na živu. S jeho smrtí letos pozadí zmizelo. Od 12. května 1935 stojí Josef Beck bez svého protektora a ochránce na odpovědném místě. Čeká, co se bude dít dále. Také Polsko čeká. Také Evropa čeká.

Legenda velkého generalisima je však ještě příliš živá, v malém varšavském paláci mají sluhové ještě dojem, že slyší za dveřmi jeho těžké kroky, ještě si pamatujete příliš jasně jeho stářím nahrbenou marciální postavu, stojící mračně před defilujícími řadami vojáků, z filmových týdeníků. Muž z jeho stínu ještě z této příliš živé legendy získává. Ještě je v příliš živé paměti plukovníků i politiků ona doba, kdy tento Josef Beck

„Sřezil předsíní poloboha, jenž trůnil nad oblaky ve varšavském Belvederu a otrásal jím blesky svého hněvu. Na národ, na své spolupracovníky, na vše kolem. Jenom tohoto Becka snášel, při tom však ho nikterak nešetřil. Cholerický maršál dovedl svému ministru vyhubovati tak, jako nejpitomnějším ukrajinskému rekrutovi. A plukovník kušuje, neboť žije z glorioly, která obklopuje poloboha Pilsudského.“ (Waldemar Grimm.)

Vzpomínka na ty chvíle ještě nevybledla: Josef Beck smí ještě zůstatí krátkou dobu na místě, na něž ho postavila přízeň mrtvého.

Š e d i v é m l á d í .

Podíváme-li se na dvačtyřicet let kariéry Josefa Becka, vidíme dráhu rozeného adjutanta. Když se narodil z maličké úřednické rodiny ve Varšavě, byl jeho příští šéf již sedmadvacetiletým revolucionářem, jenž vydával ve Vilně svého „Robotníka“, onen podzemní list, pobuřující proti carské nadvládě, jehož tiskárnu carská policie po šest let marně hledala. Josef Beck vyrůstal v malého školáka, nestaraje se o tuto soudobou historii, o varšavskou citadelu, petrohradský žalář ani kijevecký exil, jež zatím Pilsudský absolvoval. Josef Beck se dostal do historického prostředí k r a k o v s k é h o s jeho krásným náměstím a vysokým hradem polských králů: není divu, že tu mezi studenty bují polský nacionalism a v hlavách vyrůstá naděje, že nenávidění Habsburkové budou vyhnáni ze země. Tak vypadá revoluční hnutí v mladých teoriích, zatím co starší praktik Pilsudský již vyjednává v Tokiu s japonskou vládou a nabízí jí, že v nastávající rusko-japonské válce vybuduje zvláštní polskou legii a bude s ní bojovati proti Rusku. Japonci však se poděkovali za tuto dalekou a příliš ideální pomoc. Josef Beck se zatím rozhoduje, má-li studovati dále techniku, nebo exportní akademii ve Vídni. Exportní akademie je ve staré rakouské monarchii čímsi exotickým, je branou do širokého světa, k mezinárodnímu obchodu, dokonce snad i ke konsulární službě. Je to nejdobrodružnější kariéra, jež se může nabídnouti členovi z maličké a stísněné úřednické rodiny — nestane-li se nějaký zázrak.

A zázraky se v tomto jarém a revolučně bouřícím Polsku daly. Tenhle vydavatel a kolportér ilegálních tiskovin, uprchlý politický vězeň a konspirátor jednající s japonskou vládou, tenhle Josef Pilsudský je toho živým dokladem: stal se tentokrát vůdcem tlupy revolučních banditů. Jsa obklopen polskými vlastenci, podniká nestoudné a hrdinné loupežné nájezdy do carovy říše, sám stojí v čele jejich přepadání a

vylupování vlaků. Když se mu jednou podaří zastavit ruský nákladní vlak, ukořistit 2,000.000 rublů, a šťastně s nimi uprchnouti na rakouské území, je Josef Pilsudský národním hrdinou. Tohle je zázrak, jenž strhne na Pilsudského oči všech mladých Poláků, i studujících exportní akademie. Ale stane se zázrak ještě větší.

Vypukne světová válka a jsou vytvořeny polské legie.

V l e g i í c h P i l s u d s k é h o .

Dvacetiletý Josef Beck opouští exportní akademii a dává se k vojsku. Čtyři roky v legiích Pilsudského udělají z něho vojáka profesionála.

V těchto čtyřech letech se zrodilo s v o b o d n é P o l s k o. Pilsudský si vymohl, že polské legie nebyly poslány na západní frontu, nýbrž bojovaly ve své zemi. Roku 1915 byla dobytá Varšava. Rok poté prohlásili rakouský a německý císař Polsko samostatným státem. Pilsudský změnil pak svou politiku vůči Německu, vzdal se velení 18.000 polských legionářů a vzepřel se proti tomu, aby bojoval dále za cizí zájmy. Byl zato uvězněn v Magdeburgu. Zatím co voják Pilsudský hrál polskou partii na straně centrálních mocností, hrál pianista Paderewský tutéž partii u Spojenců. President Wilson se dal přesvědčiti a pojal osvobození Polska do svých čtrnácti bodů. Válka byla u konce, a dělostřelecký poručík Josef Beck vítal svého generála spolu s jásajícími davy jako triumfátora na ulicích varšavských.

Jsou to velké události, které se tu kolem něho odehrávají: Josef Beck není než jejich anonymním účastníkem. Toho roku však se dostává již do popředí: je po boku nejlepšího přítele Pilsudského Edwarda Rydz-Śmiglyho, když se roku 1918 organizuje polská armáda v Ukrajině, jež má býti získána jako součást Velkého Polska. Zbývá mu, aby jen roku 1919 vychodil štábní školu, a Josef Beck stojí před námi jako voják z povolání.

Roku 1919—1920 pak se účastní války proti Sovětskému svazu. Polské postavení je zoufalé, bolševici stojí už před samotnou Varšavou. V srpnu 1920 stane se „zázrak nad Vislou“. Desorganizované, vyčerpané, šest let již bez přestávky bojující sovětské vojsko je poraženo, 60.000 mužů je zajato. Polsko získává rozsáhlé území, Pilsudský je zachráncem vlasti. Josef Beck je docela blízko vedle něho. Jenom vojenští kritikové prohlašují, že bitva na Visle nebyla vítězstvím Pilsudského, nýbrž vítězstvím generála Weyganda z francouzského generálního štábu, jenž byl strategickým mozkiem tohoto podniku.

P r i v á t n í s e k r e t á ř B e c k .

Josef Beck přestává být pouhým vojákem a začíná se blížit k d i p l o m a c i i. Byl už roku 1919 s vojenskou misí v Rumunsku. Roku 1921 byl jako vojenský znalec v Bruselu na litevské konferenci. Roku 1922—23 ho najdeme jako vojenského ataše v Paříži. Podle studie Waldemara Grimma: Oberst Beck byl v Paříži již před tím a byl nucen vzdálit se opět za dramatických okolností, pro něž nenalzáme jinde potvrzení. Tvrdí se tu:

„V mladém státě vypomáhá Beck při vybudování generálního štábu. Ještě je všechno ve varu a kvasu a lehkomyšlný mladý muž se může po vojenském žebříčku dostat rychle nahoru. Jako vojenský odborník je poslán k mírovému jednání do Paříže. Nedůvěřivému generalisimu Fochovi však se mladý Polák nelíbí: dá ho pozorovati a zjistí, že bude obezřetnějším podržeti tohoto hejtmana poněkud v povzdálí od Paříže. Stačí pokyn Fochův a policejní prefekt vypoví příliš snaživého vojáka z Paříže pro jeho přes příliš intimní styky s Německem.“

Tento detail nemáme jinde potvrzen: sympatie k vojáckému Německu však měl Josef Beck přece jen později projevit velice důsažně před celou Evropou. Jisto je jenom to, že po válce se Sověty na sebe upoutal konečně pozornost Josefa Pilsudského. Jeho kariéra je zajištěna: tento poslušný voják Josef Beck, jenž ví, co je subordinance, a dovede si dát vynadati jako nejhlupejší ukrajinský nováček, je mužem, jakého potřebuje velký maršál pro svou předsň. Josef Beck stává se privátním sekretářem.

Veliký maršál se totiž roku 1923 se hněvem vzdálil z veřejného politického života a žije v Sulejovkách docela v soukromí. Píše tu svou těžkou rukou memoáry „Rok 1920“ a pozoruje zpovzdálí s hněvem vývoj polské politiky. Skrzyński tu dosahuje sice zahraničních úspěchů, s Ruskem nastanou od roku 1924 normálnější styky, s Československem je uzavřeno dokonce přátelství, ministr Beneš navštíví v dubnu 1925 Varšavu, ministr Skrzyński rok poté Prahu, Reymont, vyznamenaný Nobelovou cenou, upoutává pozornost světa na tento mladý stát — ale hospodářské poměry se stále horší. Počet nezaměstnaných stoupá, státní deficit dosahuje roku 1926 cifry 200,000.000 zlotých, parlament se vyčerpává stranickými zápasy, Polsko se neukazuje ani dosti ukázněným ani dosti zralým pro demokratickou vládu. Korupční aféry se stíhají. Nejvíc stůně země „krisí důvěry“: nikomu se už nevěří. Vojsko však věří, že jediným zachráncem je veliký maršál.

Polsko je zralé pro diktaturu. A stát ovládaný diktaturou je vhodným prostředím pro kariéru lidí typu Josefa Becka.

Diktatura.

Pilsudský odmítne na mostu Poniatowského nabídky presidenta Wojciechowského, jenž býval jeho nejlepším přítelem. Po třech dnech vojensky dojde Varšavy: 300 mrtvých a 2000 raněných je obětí tohoto puče. Vláda demisionuje. Pilsudský strpí, aby mu bylo nabídnuto místo presidenta republiky: toto gesto potřebuje, aby jeho puč nabyl zdání legality. Pak presidentské místo nepřijme, nýbrž spokojí se postavením ministra války, jež mu zajišťuje moc diktátora. Je to diktatura polsky specifického rázu: zachovala si jakési formální zbytky demokratického řádu a nebyla nikdy veřejně prohlášena. Byla jen stavem faktickým, vázaným ad personam velkého maršála-revolucionáře. Voják Pilsudský měl vášnivou antipatii k jemným juridickým otázkám, k rozlišování zákonných kompetencí, nenáviděl právníky, kteří se mu vždycky v životě někde začali plést do cesty. Nebyl vůbec s to připustiti, že někdo, kdo mu v něčem oponuje, by mohl být poctivý člověk. Byl zkrátka prvním mužem ve státě a jako takový rozhodoval o všem, co se mu zdálo potřebné.

Druhým mužem ve státě stal se Josef Beck. S hluchou demagogičností odešel kdysi před třemi roky do ústraní společně s Pilsudským: toto trpké vzdálení od moci oslabilo armáda jmenováním plukovníkem. Od toho okamžiku neopouští maršála na krok, vidí jen jeho pokyny, slyší jen jeho slova — stal se jeho stínem. Když nastává diktatura, stane se v odměnu za svou věrnost šéfem generálního štábu. Obstarává veškeré styky Pilsudského s vnějším světem. Když diktátor onemocní, je Josef Beck jediným člověkem, jemuž je povolen přístup do jeho setmělého pokoje. Roku 1930 stává se Josef Beck zástupcem předsedy vlády, ministrem bez portfeuille a konečně státním podtajemníkem v ministerstvu zahraničních věcí.

Dne 2. prosince 1932, dva měsíce před Hitlerovým nastoupením k moci, stává se Josef Beck polským zahraničním ministrem.

Ministr plukovník.

Zahranční ministr Josef Beck ovšem neurčuje zahraniční politiku polskou sám: Grand Old Man si udává přesně směrnic, Josef Beck se pohybuje jen jako řízená figura po parketách v trpytivém světě diplomatů, který ho nemá rád.

Proto také s počátku nedochází vystřídáním váhavého a liknavého ministra Augusta Zaleského k velikým změnám zahraniční politiky. Polsko ujišťuje stále ještě Francii nezlomností svého přátelství a nezpřetrhatelnou pevností vzájemných pout. Se Sovětským svazem je uzavřen velice užitečný pakt o neútočení. S Československem a Rumunskem se zachovává přátelství.

Zdá se, že základní linie polské zahraniční politiky zůstanou nezměněny. Tu však v lednu roku 1934, jeden rok po Beckově a Hitlerově nastoupení, dojde k uzavření paktu mezi Německem a Polskem, jímž se oba státy zavazují k vzájemnému neútočení. Od tohoto okamžiku je pojednou jasno, proč se Polsko tak houževnatě zdráhalo přistoupiti k plánu o „východním Locarnu“ a proč nechtělo souhlasiti se žádným plánem o vzájemné pomoci s Československem.

Tento pakt byl podepsán pět čtvrtí roku před smrtí velkého maršála, v době, kdy sedmašedesátiletý stařec již vážně ochuravěl. Není pochyby o tom, že k jeho ujednání došlo s vůlí Pilsudského, ještě menší pochybnost však může vzéjti o tom, že jeho podpůrcem je plukovník Josef Beck. Neboť zde se mu konečně naskytl okamžik, kdy mohl vystoupiti ze stínu. Zde nadešla chvíle, kdy člověk, jenž prožil šedivé mládí, jenž nedošel uspokojení ctižádosti v legiích, jemuž se nenaskytlá příležitost dostat se na vysoké místo v diplomatické službě, jenž po prvním vzestupu byl nucen uchýliti se od roku 1923 do roku 1926 do nedobrovolného ústraní po boku rozhněvaného starého revolucionáře a jenž, i když se dostal konečně na místo zahraničního ministra, byl stále jen pouhým prostředníkem názorů diktátorových — zde konečně nastal okamžik, kdy Josef Beck mohl dosáhnouti toho, aby se jeho jméno počalo vyslovovati v celé Evropě, aby se jeho jméno čítalo při snídani ve všech ranních novinách.

Veškerou svou ctižádost upjal Josef Beck k jednomu cíli: aby Polsko bylo uznáno velmocí a aby Francie, Anglie, Německo a Itálie s ním nakládaly jako rovný s rovným. Tento sen o polské velmoci není ovšem Beckovou koncepcí; je už mnohem staršího data a plnil hlavy polských politiků nadějemi už před lety, když Herriot navštívil Varšavu. Tehdy se zdálo Polákům již hotovou věcí, že polské velmocenské postavení bude uznáno. Plukovník Josef Beck přijímá nyní tento plán za svůj. Je zkrátka vojákem a od té chvíle existuje pro něho tato představa polské velmoci jako rozkaz nadřízeného, který se musí splnit děj se co děj. Beckova tragika spočívá v tom, že je voják mezi diplomaty. Uvědomuje si pouze nejzákladnější pravidlo politického chytráctví, že nezáleží na tom, co se v politice žádá, nýbrž je důležité, aby se to žádalo ve chvíli, kdy druzí jsou opravdu nuceni k ústupkům. Zavedl do polské zahraniční politiky taktiku vydírání, očekávaje, že tímto způsobem může skliditi úspěch. Je překvapen tím, že přes toto chytráctví se úspěch nedostavuje: Polsko nedosahuje oné vážnosti, které si přálo. Josef Beck, voják staré školy a obdivovatel německých vojáckých metod, odchovanelec vojáka Pilsudského, u něhož platil jen rozkaz a naprostá poslušnost — je překvapen tím, že evropskou politiku neřídí už ani obratné kroky na hladkých parketách, ani vhození řícnivé šavle na váhu. Rozhoduje opravdová idea, touha po míru a po rozumném a spravedlivém organisování lidských věcí.

Neúspěch na všech stranách.

Prozatím je jediným výsledkem politiky Josefa Becka ztráta důvěry i v Polsku. Stále větší počet polských časopisů upozorňuje na to, že místo zajištění Polska proti útoku na „koridor“ a na hornoslezskou hranici, jehož chtělo býtí paktem s Německem dosaženo, získalo Polsko na jedné straně jen zdánlivou bezpečnost. Zatím však na druhých stranách ztratilo všechnu důvěru, již si jeho zahraniční politika během let vybudovala. Dokonce i listy, které politiku Josefa Becka podporovaly, jsou jí dnes syty. Tak na příklad „Czas“ napsal:

„Tato politika možná dává lacinou satisfakci povrchně pojaté národní ambici, ale zato rozsévá nedůvěru, má povahu nedopověděných věcí a vede proto ke zvýšení vzájemné nedůvěry a nejistoty.“

Stejně nařiká i „Goniec Warszawski“, že polská zahraniční politika je tajemná, skrývá své cíle před občanstvem, je nejasná, spleťtá a nepochopitelná, takže vůbec není jasno, ztožňují-li se s ní ostatní rozhodující činitelé ve vládě. Varšavský „Robotnik“ přinesl v říjnu úvodník s nadpisem: „Politika p. Becka: Polsko osamoceno“, v němž si stěžuje na naprostou osamocenosť Polska na mezinárodní půdě:

„Francie je k němu chladná a nedůvěřivá, SSSR píše tónem vždy trpčím, baltické státy utvořily blok, i polonofilské Estonsko se odcizuje. Poměr k Československu se stále zhoršuje, také poměr k Jugoslavii a Rumunsku se zhoršil. Polsku zůstalo jen Maďarsko a Hitler. Místo celého mocného systému států: SSSR, Francie, Československo, Rumunsko, Jugoslaviie — jenom Hitler, a trochu pan Gömbös. Hitlerovy plány však směřují hlavně na východ: proti SSSR bude sotva moci něco podniknouti, zbudu mu tedy jen Polsko. Na pakt s Polskem se nemusí dbáti, neboť roku 1914 mělo Německo s Belgií také pakt.“

Isolování Polska a nedůvěra k jeho politice — to je vše, čeho plukovník Josef Beck se všemi svými velmocenskými ambicemi za necelé tři roky dosáhl. Zdá se, že doba jeho moci se již sklání: v dnešní polské vládě zbyl již jen jediný plukovník Mihalowski, jenž je stoupencem jeho politiky. O ostatních členech nové vlády a s nimi o ministerském předsedovi se tvrdí, že jsou i v zahraniční politice pro změnu kursu. V nové polské vládě je i generál Gorecki, předseda polského Fidu, který je osvědčeným přítelem Francie, a důrazně volal již před časem po tom, aby se Polsko vrátilo ke staré koncepci. Také ministr financí Kwiatkowski je odpůrcem politiky Beckovy. Také poslední „zdravotní dovolená“ ministra Becka se prohlašuje za nedobrovolnou.

Ať už je postavení plukovníka Josefa Becka na místě zahraničního ministra jakékoli, jisto je, že jeho germanofilská politika se přiči smýšlení většiny polského národa. Odpor k německému byl v polské historii stejně intenzivní hybnou silou, jako odpor proti germanisaci v historii naší.

Zdeněk Smetáček:

Řeč k sudetoněmeckému národu

Spoluobčané německého jazyka, kteří jste se dali zastupovat stranou pana Konráda Henleina, nebylo nám už dlouho nikterak tajno, že jste nenalezli zalíbení v zahraniční politice, jakou vede náš stát. Pozorovali jsme to na nevrlych poznámkách, které jste troušili po svých časopisech a schůzích, a celkem dost správně jsme tušili, co asi není vašemu srdci po chuti. Ale neměli jsme dosud soustavnějšího doku-

mentu, z něhož bychom se byli o vaší nechuti mohli poučit blíže. Ten dokument nám nedávno poskytl váš poslanec, pan K. H. Frank, svou parlamentní polemikou proti výkladu ministra zahraničních věcí. Jsme mu zaň vděční a hodláme naň odpovědět stejně otevřeně, jako pan poslanec mluvil.

Drahé spojenectví s Francií.

Zahraněční ministr, praví poslanec Frank, zanedbává právě zájmy našeho státu. Které to jsou? Vaše odpověď je stručná: přátelství s Německem. Zatím co prý dáváme obchodněpolitické presenty Francií, zasypáváme si obchodní stezičky do Berlína. Obchodní dohoda s Německem, před rokem uzavřená, srazila prý náš vývoz o tři čtvrti miliardy a způsobila prý nám vzrůst nezaměstnaných o 50.000. Kdo je vinen? Ovšemže naše zahraniční politika, která nedbá hospodářských a zeměpisných skutečností, která má na mysli jenom své temné cíle, která nedbá zájmů... a tak dále, viz výše!

Závěr? Za všech okolností prý je nutno dospět ke skutečnému přátelství s Německem. Nestačí prý jen diplomaticky korektní poměr, o němž vždycky mluví zahraniční ministr, nýbrž je prý třeba opravdového a vzájemného přátelství. Co však prý vidíme místo něho? Štvavé psaní československého tisku za vydatné pomoci tisku emigrantského, zatýkání lidí podle zákona na ochranu republiky, pronásledování i říšských Němců pro jejich příslušnosť k Hitlerově straně nebo k jejím pobočným organizacím — a to všecko s odůvodněním, že Německá říše usiluje v duchu programu hitlerovské strany o násilné odtržení určitých částí republiky.

Zastavme se na chvíli u této poslední věty. Pan poslanec Frank a s ním, jak se zdá, i mnozí z vás, sudetoněmeckých občanů, jste nepochybně velice překvapeni nad tím, jak se nám mohla zrodit v hlavě myšlenka, že je hitlerovským Německem ohrožena celistvosť našeho státního území. Dovolte, abychom my zase řekli, že se velmi podivujeme, jak vy se můžete tvářit překvapenými. Dost možná, že mnozí z vás neznají první z oněch pověstných pětadvaceti bodů, které představují program jediné dovolené a oficiální strany dnešního Německa. Dovolte, abychom jej tedy připomenli:

„Žádáme sloučení všech Němců podle práva sebeurčení národů ve Velkém Německu.“

A hned za tím v druhém bodě stojí další požadavek: zrušení mírové smlouvy versailleské a saint-germainské. Snad pan poslanec Frank nemiluje literaturu, přes to, že je nakladatelem, ale to nám nebrání, abychom aspoň my nebyli pozornějšími čtenáři.

Skoro se už stydíme znovu připomínat, co napsal uctívaný vůdce dnešního Německa ve své knize „Mein Kampf“. Ale je toho patrně stále ještě třeba. Prosíme vás proto, abyste se podívali na to, co tam Hitler píše o cílech německé zahraniční politiky. Jsou to ve vsi stručnosti tyto cíle: setřást pouta míru, vybudovat z německé říše, jakožto „jádra“ německého národa, vojenskou velmoc a s této základny podniknout „osvobozovací“ výpravu do „porobených“ zemí. Které to jsou, ty porobené země? Všecky ty,

kde žijí nějací Němci a které nenáleží k německé říši!

Uváživše toto s onou mírou objektivnosti, které jste schopni, rozhodněte laskavě, zdali nemáme my větší právo divit se panu Frankovi, než má pan Frank divit se nám.

Protiněmecká pevnost.

Pan poslanec Frank ve své řeči řekl, že Československo může mít k Německu dvojí poměr: buď být spojovacím mostem mezi ním a jihovýchodem Evropy, anebo pevností proti němu. A vytýká naší zahraniční politice, že se až dosud nesnažila být tím mostem, nýbrž tou pevností, a že to nyní dovršila dorozuměním se sovětským Ruskem. Stala prý se dokonce výpadní branou bolševismu do Evropy.

Když jste tedy začali o těchto věcech řeč, dovolte, abychom uvedli některé skutečnosti, jež obyčejně dost neradi připomínáme. Stručně řečeno, přejete si, abychom se zahraničněpoliticky neorientovali k Francii a k Rusku, nýbrž k Německu a k Polsku. Tady vás prosíme, abyste uvážili, že se zahraniční orientace nedají střídat jako rukavice, a to proto, že vyrůstají z určitých historických skutečností. Jedna z takových, pro náš stát základních skutečností — o níž, jak jsem řekl, dost neradi mluvíme — záleží v tom, že naše národní nezávislost se zrodila z války, která byla vedena proti Německu a v níž bylo Německo poraženo. Snad je možno litovat, že jsme nedosáhli svéprávnosti pod záštitou Německa a Rakouska, nýbrž pod záštitou presidenta Wilsona, Francie a Anglie, ale tím na skutečnosti nic nezměníme. Nemůžeme si stěžovat, že by nám Německo bylo kladlo nějaké zvláštní překážky (vždyť jako poražené ani nemohlo), a jeho konsul nám o převratu dokonce první přišel gratulovat; ale to nemůže nic změnit na faktu, že německé císařství bylo spojencem císařství rakouského, jež — jak snad laskavě uznáte — bylo nepřítelem samostatnosti československého národa. Shledáváte-li nepřirozeným a odporujícím „hospodářským a zeměpisným podmínkám“ to, že jsme se ve své zahraniční politice opřeli o ty, kteří nám k samostatnosti pomáhali, a nikoli o ty, kteří nám v ní bránili, je s vámi těžká řeč. Je to jako byste říkali, že je ptáku lépe v kleci než v povětrí.

Co se týče sovětského Ruska, vezměte na vědomí, že každý bere pomoc tam, kde ji nalézá. Snad vám to bude pochopitelnější, když vám uvedeme na paměť, že po válce to bylo první Německo, které bez rozpaků sáhlo po komunistické pomoci, přes to, že tenkrát byl bolševismus mnohem sršatější než je ten dnešní rudý čert, kterého nám spolu s drem Kramářem tak naléhavě malujete na zed'. Snad nám také nezalíte, když připomeneme, že v těchto dobách německo-sovětského spolenectví jste byli nápadně tiší a žádného strachu jste z bolševismu nejevili. Pan Henlein tenkrát bohabojně komandoval své turnery; co dělal pan Frank, nevím, protože se tehdy ještě nestal světu známým svým členstvím v československém parlamentě. Nepochybně se vám bolševismus nezdál tak zlým, pokud přicházel přes

Německo, zatím co se vám jeví jako smrtelný jed, když s ním Československo uzavřelo obrannou smlouvu.

Německý anděl strážný.

Pomyšlení, že by někomu mohlo hrozit z Německa nebezpečí, odmítáte s takovou rozhodností, jako myšlenku na smrt. To je patrně proto, že vy sami se ovšem nikterak necítíte Německem ohroženi, a že nemáte dost obraznosti, abyste se vmyslili do situace naší, to jest československých občanů, kteří si přečetli Hitlerův „Mein Kampf“ a program nacionálně-socialistické strany. Jinak si nedovedeme vysvětlit vaše podivení, ano pohoršení nad tím, že se vůbec odvažujeme hledat nějaké opory proti Německu. Vaše rada, kterou dáváte naší zahraniční politice, je nad pomyšlení jednoduchá: „Zahod'te všechny západní a východní opory a svěřte se otcovské péči Hitlerova Německa!“ Nepopíráme, že je to velmi originální idea, vydávat Hitlera za strážného anděla malých národů, ale zařadili bychom ji spíše do oblasti politické beletrie. Vy jste patrně tak hluboce naplnění důvěrou k symbolu lomeného kříže, že vám ani ve snu nenapadne, jak by se vůbec někdo před ním mohl zachvívat obavami. My tuhle důvěru, anebo naivnost — nazvete si to, jak chcete — nemáme a ani mít nemůžeme.

Ale dost možná, že jsou tohle všechno nemístné řeči. Velmi se nám zdá, že zatahujete Německou říši do našich rozprav hodně zbytečně. My ovšem víme, odkud je tato vaše horlivost: odtud, že tato říše pod Hitlerovou vládou přijala velkoněmecký program, z něhož vy si slibujete znamenitý prospěch. Ale v podstatě nejsou naše spory s vámi, henleinovskými stoupenci, neshodami mezi Německou říší a naším národem, nýbrž jsou to naše domácí, z Rakouska zděděné národnostní tahačky. Vy, Henleinovi stoupenci, jste patrně velice uchvázeni svou novostí. Ne tak my, kteří na vás shledáváme četné znaky předválečných nacionálů vídeňské ražby. Nejste sice tak hrubí, jako bývali tito pánové neblahé paměti, a pokročili jste aspoň tak daleko, že už nám nezalíváte naše narození, ale k Berlínu se díváte stejně zbožně a stejně nereálně jako vaši předchůdci. Dovedeme se vmyslet v ony pocity, jaké budí v prsou sudetského venkovana pomyšlení, že Berlín, veliká říše a veliký národ hledí na jeho zápas. Je to jistě neobyčejně povznášející myšlenka. Ale co je to platné, když vy nejste ten Berlín, ani ta říše a konec konců ani ten národ, protože jste s nimi nikdy netvořili a, doufejme, ani nevytvoříte úzkou politickou jednotu! A kdybyste i byli — jaký myslíte, že by to mělo účinek na nás? Máte za to, že se vůbec kdy můžeme vzdát všech svých opor a postavit se sami tváří v tvář mase tak velikého národa? To by znamenalo, že jsme mu vydáni na milost a nemilost, není-li pravda? Myslíte, že někdy z vlastního rozhodnutí necháme dojít věci tak daleko? Dokonce za těch okolností a za toho stavu ducha, které se dnes z Německa šíří? Víme, že náš osud závisí na obecné situaci evropské. Právě odtud je naše starost o tuto situaci a metody naší zahraniční politiky, které se vám zdají tak nepochopitelné. Jsme malý národ — proto jsme tak opatrní.

literatura a umění

Frank Warschauer:

Působil jazz na novou hudbu?

Optimistická hudba.

Nedá se popřít, že dnes pro veliký počet lidí, milujících hudbu, znamená jazzová hudba více než cokoliv jiného z ostatních skladeb. Jste-li k nim na večer pozváni, vytáhnou ze své skřínky s gramofonem několik nejnovějších jazzových desek. Má-li snad jejich návštěvník užší vztahy k vážné hudbě, zatajují tuto svou vášeň, anebo se alespoň omlouvají. Naprosto se však od ní nedají odvrátit. Jazzová hudba pro ně totiž je zážitkem i fyziologickým.

Povšiml jste si, že některá hudba udělá člověka těžkomyslným a jiná že vlévá dobrou náladu a optimismus. Takovým druhem koktailů bez alkoholu jsou moderní jazzové skladby. Ostatně si už Nietzsche povšiml velice pronikavým způsobem fyziologického působení hudby na člověka. Jeho poznámky o případu Wagnerově byly ostatně nejbystřejšími a nejchytřejšími postřehy na tomto poli. Nietzsche sám nekomponoval a nebyl v hudbě „odborníkem“, proto také měl možnost říci o hudbě tolik pravdivého.

Nemělo by nijakého smyslu stavěti jazz nad ostatní druhy moderní hudby. Také se vyhneme tomu, abychom podle vzoru příslušníků monomanických sekt posuzovali jazz jako jediný prostředek, jenž může vyléčit všechny nemoci dnešního hudebního vývoje. Jazz se sice rozšířil po celém světě, rozhodně se mu však ve všech zemích stejně dobře nedaří. Uzemí, na němž se jeho vývoji dařilo nejlépe, a kde přinesl nejzajímavější skladby, zůstává prostředím severoamerických jazzových orchestrů.

Jazz dobrý a horší.

Nesmíme se stavět proti kavárenskému jazzu, jenž má v mnohých případech skutečný význam i jako taneční hudba i jako hudební skladba. Nejvážnější a nejzajímavější charakteristické rysy jazzu však nenajdeme zde, ani u pompésních jazzových orchestrů, které slavily triumfy v koncertních sálech některých velkoměst. Každý jazzový orchestr nehraje, i když užívá jazzových nástrojů, skutečně jazzovou hudbu. Typická jazzová hudba dá se totiž tlumočiti i ensemblem smyčců. Velice jemným a zábavným dokladem toho jsou jazzové skladby orchestru „Hot Club de France“, jež vyšly také na gramofonových deskách, v němž dosahuje efektu jazzových nástrojů smyčcový kvintet — a přece jich neimituje. Podobný způsob jazzové hudby přinesl už roku 1920 znamenitý francouzský pianista Jean Wiener s použitím docela minimálních prostředků. Naproti tomu se specialisovali Paul Whiteman a Jack Hilton pouze na pompésně dekorativní využití jazzového aparátu, v němž sice dosáhli vrcholu zvukové nádhery, ale přece jen přinesli valnou většinou produkce hudebně pramálo zajímavé.

Chybí jim většinou to, co bývá nejvýznamnějším momentem jazzové hudby, to, co se nazývá „swing“.

Trochu tajné terminologie jazzových znalců.

Nasloucháte-li rozmanitým druhům jazzové hudby, poznáte, kolik je mezi nimi podstatných rozdílů.

Nejhorší druh jazzové hudby nazval bych „pruským jazzem“: hudebníci tu hrají podle svých partů s čertovskou přesností, jež se až trapně podobá parádním pochodům pruské armády. Je to přibližně pravým opakem toho, co má vyznačovat skutečnou jazzovou hudbu. Skutečná jazzová hudba totiž musí mít „swing“.

„Swing“ je heslem tajného sdružení opravdových jazzových nadšenců. Stačí, abyste pronesli toto slovo v jejich

prítomnosti a ihned se stanete řádně oprávněným členem jejich bratrství. Svobodní zednáři se poznávají podle tajných stisků ruky, footballisté, boxeři a jiní sportovní spiklenci podle odborných výrazů svého jazyka. Zsvěcení jazzu se poznají podle slova „swing“.

„Swing“ je tajemstvím kouzla jazzové hudby. Představuje její nemechaničnost, její nonchalanci, její ležérnost. Opravdový „swingman“ si dá při hře jazzové skladby vždycky o něco více na čas, než by ve skutečnosti měl, a než by směl, kdyby byl poddaným nějakého dirigenta a členem velkého orchestru. Hraje předepsané noty vždycky o něco později, než byste očekávali, protože mu nijak na tom nezáleží, aby byl přesnější jako metronom. Nepřichází sice nikdy pozdě, ale přichází vždycky teprve v posledním okamžiku. Podobá se těm cestujícím, kteří nasedají do vlaku nejraději teprve v okamžiku, kdy se vlak rozjíždí — nikdy nespěchá, ale nikdy nepřijde pozdě. Pocit pro rytmus je u něho vypěstěn s neobyčejnou jemností: rytmus je ustavičně rozhodnou složkou jeho hry, nikdy však ji neproměňuje v něco mechanicky bezpečného.

Demokratická hudba.

Tento způsob hudební reprodukce odlišuje jazzového hudebníka od jeho kolegů ve velkých koncertních orchestrech. Je docela jiným způsobem zařazen do ensemblu. Daleko silněji vystupuje do popředí jako sólista, zůstává ve skupině hudebníků jednotlivcem. Po této stránce má stejné postavení jako hudebník malého orchestru nebo člen komorní hudby, jež po vzoru Schönbergovy „Komorní symfonie“ došla v nové hudbě obliby. V hudebních skladbách dneška šlo však většinou o to, dosáhnouti co možno přesnější reprodukce naprosto dokončené hudební komposice. Při tom zůstává jednotlivec neproduktivní: smí hrát jenom to, co pro něho bylo předem napsáno. A při tom je povinen se řídit podle znamení dirigenta, jenž nad ním vládne jako pán nad svými poddanými.

V jazzovém orchestru se stává každý hudebník produktivním, musí se jím státi. Je dokonce nutno, aby byl daleko všestrannější a dokonce, aby hrál na větší počet hudebních nástrojů — a kromě toho se účastní i intenzivněji celkového hudebního efektu. Musí umět improvizovati, a čím lépe to dovede, tím nabývá jeho ensemble větší cenu.

Jazzová hudba je totiž jen v docela výjimečných případech pouhou reprodukcí. Ve všech ostatních případech jde o to, aranžovati si skladbu přesně pro svůj orchestr. A toto aranžmá se naprosto liší od přepisu orchestrální skladby pro menší orchestr nebo pro klavír. Jazzové aranžmá je volným zpracováním základní melodie podle určitých zákonů, k nimž se během doby dospělo. Je možno je srovnati s variací na určité thema v hudbě staré; při tom však došlo k vypracování určitého schématu variačních forem.

Toto aranžmá se nedodává orchestru již hotové, nýbrž bývá ve většině případů dílem šéfa orchestru, jenž se při tom ohlíží na zvláštní schopnosti svých hráčů. Při tom na některých místech vůbec nic ani nepředepisuje, nýbrž přenechává tyto pasáže hráčově improvisaci: bývá tomu tak nejčastěji u trubačů.

Improvisace.

V „umělecké hudbě“ se udržely také podobné zbytky někdejších improvisačních volností ve formě klavírních a houslových koncertních „kadencí“. Improvisační schopnost jazzových hráčů však je nesrovnatelně mohutnější, než tomu bylo kdy v evropské „umělecké hudbě“. Zejména je tomu tak u negrů, kteří dovedou dokonce improvizovati kolektivně, takže struktura hudební skladby je fixována vlastně jen několika základními liniemi. Krásným příkladem podobné improvisace je chigagský orchestr, který řídí Red MacKenzie a Edi Condon.

V mnohých případech zůstává melodie stále táž, zatím co se orchestrální doprovod neustále mění. Francouzský

skladatel Darius Milhaud píše o podobném hudebním dojmu:

„Negerka zpívá celou hodinu stále tutéž melodii, která je strhující a podobá se čisté kresbě, jež připomíná nějaký krásný klasický recitativ a je nesena jazzem, z něhož proudí množství neustále se obnovujících melodií. Tyto variace jsou takového rázu, že se skoro proměňují v mohutný proud symfonické skladby.“

Při utváření této hudební skladby jsou všichni hudebníci stejně účastní. Tuto společnou produktivnost a stejnou oprávněnost všech, tuto demokratičnost jazzu, pokládají znalci za jeho nejpodstatnější znak.

Jazz Hot a Jazz Straight.

Tyto vlastnosti zejména najdeme u druhu jazzové hudby, zvaného „Hot“. Kdo se ještě nikdy podrobně nezabýval touto látkou, bude patrně překvapen tím, že tak zábavná věc, jako jazzová hudba, může být tak přísně klasifikována. Ve skutečnosti však už je tolik rozličných druhů jazzu, že je opravdu zapotřebí navzájem je odlišovat.

Hudebně nejzajímavější je beze sporu jazz „Hot“. Žádná skladba nedá se reprodukovat ve stylu „Hot“, nevzdáme-li se přesného respektování sledu tónů v jednotlivém thematu. Pro tuto reprodukci je charakteristické právě volné a bezohledné zacházení s thematem. Základem tohoto uměleckého výrazu jsou variace a mnoho místa se ponechává improvizaci.

Jazz „Straight“ se daleko méně liší od konservativní hudby než jazz „Hot“. Tím se vysvětluje, že posluchači, zvyklí klasické hudbě, dávají zprvu přednost tomuto druhu jazzové produkce. V některých jazzových skladbách jsou oba tyto slohy promíšeny. Tak na příklad jedna z nejhezčích skladeb Duka Ellingtona, „Mood Indigo“, obsahuje uprostřed skladby, držené ve stylu „Straight“, klarinetové sólo ve stylu „Hot“.

Jazz obohatil hudbu o nové barvy.

Zázračný nástroj moderního orchestru se vyvinul v devatenáctém století. Tento vývoj byl v základě ukončen světovou válkou. Moderní hudba, která byla napsána od té doby, přináší po stránce zvukových prostředků diferenciaci a větší bohatství odstínů, ale nic v podstatě nového. Naproti tomu přinesla po válce hudba jazzová nejen jednotlivé nové barvy zvuků, nýbrž přinesla zvuková tělesa, sestavená novým způsobem.

Rytmus stává se tu tak převládající složkou, že byla vyvolena zvláštní skupina nástrojů, která jej má nésti. Nástroje, které vedou melodii, nejsou nové: saxofon byl na příklad vynalezen již v devatenáctém století. Těchto nástrojů se však užívá novým způsobem: bezohledným způsobem se tu vymačkávají všechny myslitelné barvy zvuku, užívá se poloh, jimž se skladatelé dosud pečlivě vyhýbali, vyvíjí se technika glissanda a vibrata a užíváním nových sordin se dociluje celé stupnice dosud naprosto neznámých efektů. V těchto jazzových skladbách milují skladatelé intenzivní barvy, průzračnost, prostotu. Groteska, vtip, drzá poznámka a ironická sentimentalita tu nelézají možnost výrazu, která jim dosud chyběla.

Jak byl přijat jazz v evropské hudbě.

Jazz byl přijat v Evropě radostně tou mladou generací, která hrůzy světové války buď vůbec neprožila, anebo se snažila na ně co nejrychleji zapomenouti. Netrvalo dlouho a již hlásila se k jazzu celá mladá generace skladatelů. Jazz byl pro ně, jak to formuloval Kurt Weil:

„Jako kus přírody, jako zdraví, umělecký projev plný síly, jenž vlivem svého lidového původu dosáhl toho, že se stal mezinárodní lidovou hudbou v nejširším smyslu slova.“

Současně se proti promítání tohoto druhu hudby objevil ve všech zemích určitý odpor, opírající se o národní hudební tradice evropských zemí.

Produktivní nedostatek všeho respektu k hudební tradici byl totiž jednou z dalších známek jazzu. Celá staletí učila, jak uchovávat dědictví hudební kultury a jak pomalu vytvářeti nové formy. Naproti tomu jazz naprosto bezohledně disponuje vším hudebním materiálem, který má právě po ruce. Jazzovým skladatelům a aranžérům není nic svatě: vybírají si z celého hudebního bohatství ty nejkrásnější melodie, které se jim právě hodí.

Pohlédneme-li přesněji na tento fakt, vynoří se nám problém výchovy vůbec: přesvědčíme se totiž o tom, že primitivní člověk, jenž je méně zatížen, může po případě být i produktivnější.

Proti tradici.

Nad tímto faktem nemůžeme zkrátka zavřít oči. Ostatně děkuje i Bernard Shaw podnes tomu osudu, který jej ve čtrnácti letech přinutil opustit školu. A tak se také stalo, že si Američané vytvořili navzdory všem konservatorům ze strašlivé směsi úryvků populárních melodií neobyčejně pozoruhodný druh nové zábavné hudby. Už brzy po světové válce si toho někteří vážní lidé pozorně všimli. Paul Stefan, vídeňský hudební kritik a životopisec Mahlerův, napsal:

„Jazz je důležitější než půl tuctu konvenčních večerů v koncertním sále. A je také vážnější.“ „Je to reakce temných lidových pudů proti hudbě bez rytmu . . . je to obraz doby, chaosu, strojů, lomozu, vítězství ironie, neslavnosti — je to překonání prohaného biedermeyeru.“

Nadšeným přívržencem jazzové hudby byl i Darius Milhaud. Napsal jednou o kterémsi jazzovém orchestru:

„Zde se dostáváme k prameni a k původu samotné hudby, přicházíme tu k její nejhrubší a nejlidštější stránce — ona je s to vzrušit nás od samého základu, tak jako kterékoliv uznané mistrovské dílo hudební.“

Milhaud si byl také vědom rytmických zvláštností jazzu a poznal, že umění improvizace patří k jazzu stejně nerozlučně, jako patřovalo k hudbě cikánské.

„Vážná hudba“ blíží se jazzu.

V následujících letech zaujala většina mladých hudebních skladatelů pevné stanovisko k jazzu. Musilo k tomu dojít, tím spíše, že paralelně s jazzem se objevily některé jeho nejvýraznější složky i v hudbě vážné — to platí o zdůrazňování prvků rytmických i o vytváření malých orchestrů, složených ze sólistů.

V Německu na příklad složil Paul Hindemith svou „Suitu 1922“, v níž jazz spíše typuje, než by ho užíval a přetvářel. Vidí tu v jazzu něco charakteristického pro dnešek, ale v základech mu nepřisvědčuje. Teprve za několik let vpadne jazz zřetelnějším způsobem do vážné hudby. Skladatel Křenek napsal operu „Jonny hraje“, jejíž hlavní osobou je černoš a v níž se užívá moderních tanečních forem. Velice charakteristický je, že tento skladatel pokládal za nutné omluviti se pro to. Ve své vídeňské přednášce formuloval svůj poměr k jazzu velice správným způsobem, že tato opera stylisticky potřebovala jazz docela stejně jako „Růžový kavalír“ potřebuje valčík. Ostatně napsal v této opeře i arie, dueta, ensemble a finale a užívá jich stejným způsobem, jak to ve své době činil Mozart v „Don Juanu“.

Daleko radikálnější je postoj Kurta Weila: songy v jeho „Žebrácké opeře“ jsou po stránce formální i instrumentální vyvozeny z vývoje jazzu. Nejsou snad jen napodobení předobrazů této hudby, nýbrž jejich novou formulací. Stejným směrem pokračuje i Hans Eysler ve svých revolučních písních a sborech. Oba tito skladatelé cítí, že jazz je o něco více, než pouhý sloh skladby a pouhý formální směr: uvědomují si, že se zrodil z davů velkoměsta a vidí v něm hudbu, která má sloužiti revolučním masám.

V Československu.

Nejrozhodnější krok v jazzu učinil v Československu E. F. Burian. Je teoretikem jazzu, o němž napsal znamenitou studii, a je i obratným praktikem. Skutečně také v divadle „Červené eso“ řídil skutečný taneční jazzový orchestr. Je tak rozhodným přívržencem jazzového orchestru, že v něm vidí vhodný výrazový prostředek pro kteroukoliv formu. Na důkaz toho složil „Jazzové rekviem“ i jazzovou operu „Bubu z Montparnassu“, jež nebyla, bohužel, dosud provedena. Ostatně i jeho „Voice-band“ je v přímém vztahu ke zpívaným jazzovým skladbám takových Revellers.

Integrální složkou je jazz i ve skladbách Erwina Schulhoffa, od něhož brněnský rozhlas předvedl před nedávnem „Jazzové oratorium“. Dalším mladým skladatelem, jenž využil jazzových prostředků k neobyčejně humorným pointám, je Jaroslav Ježek v množství svých hudebně velice bohatých skladeb, psaných pro Voskovce a Wericha.

Jazz na koncertech.

Když přinesl Paul Whiteman jazz do koncertního sálu a docílil jím prvních velkých úspěchů, nabyt koncertní jazz velké ctížádosti. Nechtěl se již spokojovati pouhou hrou k tanci a transkribováním klasických melodií, nýbrž chtěl se povznést na výši skutečné koncertní hudby. Počal komponovati původní skladby pro koncertní síně.

Není na tom vlastně nic nemožného, skládati koncertní kusy pro jazzový orchestr. Přesto se při této příležitosti jasně ukázalo, že mezi jazzem a koncertním sálem je těžko překlenutelný protiklad. Snad je koncert zatížen tradicemi, které se přiči jazzu, snad se to stalo pouhou náhodou, že se nenašli správní lidé: pokus je však rozhodně nezdařil, třebaže vnějšího úspěchu bylo dosaženo.

Ačkoliv se tedy vážná hudba s jazzem tu a tam setkává, přece jen se každý z těchto dvou druhů vyvíjí ve svých vlastních kolejích. Třebaže bylo dosti moderních skladatelů vážných, kteří by byli s to psát skladby, odpovídající instrumentačním požadavkům jazzovým, přece jen chyběl jim jeden předpoklad, chyběla jim schopnost působiti na široké davy diváků.

Tak se to dalo jazzovému skladateli Gershwinovi, jenž psal své koncertní skladby přímo pro jazzový orchestr. I jeho „Rapsody in Blue“, i jeho „35. Street“ jsou umělecky zajímavé, vyvíjejí však banální themata v konvenčních formách. Ačkoliv se tyto skladby dosti dlouhou dobu nemálo hrály, přece jen se ukázalo, že nejsou s to dopomoci jazzu do koncertní síně.

Daleko větší vyhlídky na úspěch by snad měl jiný pokus, jenž vyšel z podnětu skladatele Daria Milhauda. Žádal, aby pro jazzové orchestry byla komponována instrumentálně i díla komorního rázu, jakož i koncertní sonáty, komponované pro normální jazzové nástroje. I tento směr ztroskotal na stejných obtížích: jazzová hudba není totiž charakterisována jen předpoklady instrumentačními, nýbrž představuje i druh hudby pro široké vrstvy. Tento předpoklad však je mnohým představitelům nové hudby něčím naprosto cizím. Bylo by nutno, aby opustili svou osamělost a aby se oprostili svých sektářských postojů, které mnohé z nich zavádějí dokonce tak daleko, že i na pouhou debatu o nejzákladnějších otázkách nové hudby pro široké vrstvy odpovídají nádkami.

Tvůrčí interpreti.

Viděli jsme, že jazzová hudba byla nově charakterisována především tím, že tu souhra skýtá jednotlivým hráčům novou volnost, možnost produktivního uplatnění, nezávislost na nějaké hotové předloze. V tomto smyslu vyjádřil se Kurt Weil:

„Bylo by důležitým, aby jazz prolomil ztrnulý systém našich hudebních reprodukcí. Jazz přinesl nový druh volného a nespoutaného provozování hudby, při němž interpreti se v nejšířší míře stávají produktivními. Jak daleko by se tyto zásady daly uplatnit v umělé hudbě, to záleží ovšem silně na druhu hudební produkce, která všeobecně tak naprostou svobodu interpretů nepřipouští. Je však naprosto myslitelným, že bychom mohli z tohoto východiska zažít novou uměleckou i hospodářskou organizaci hudebních interpretů.“

Tím dal Kurt Weil vysoce důležitý podnět, jenž nebyl dosud uskutečněn. Podobné pokusy však by se děly poměrně snadno ve skupinách hudebníků, kteří mají chuť i odvahu k experimentu.

Hudba pro davy.

Viděli jsme, že tak zvaná „vážná hudba“ někdy více a někdy méně podléhala podnětům jazzu. Styk obou těchto uměleckých druhů však přese všecko zůstal jen povrchním. Důvodem toho je, že mezi oběma druhy je hluboký protiklad. Jazz je jediným příkladem toho, že si dvacáté století vytvořilo skutečnou hudbu pro široké vrstvy. Naproti tomu velká většina moderní hudby „vážné“ se nemůže oprostiti od svého extrémně individualistického postoje — třebaže programově už hodně dlouhou dobu hlásá opak.

Nemůžeme předpovídati, stanou-li se styky jazzu a hudby „vážné“ v budoucnosti intenzivnější. Bylo by to ostatně žádoucím pouze tehdy, kdyby při tom zůstaly respektovány zákony rozličných národních hudebních tradic. Daleko důležitějším by bylo, aby moderní „vážná“ hudba si uvědomila sociologické důsledky vývoje jazzu a aby se vzdala toho, konstruovati hudbu jakožto produkty z laboratoří a výsledky nejprivátnějších pokusů ve stylových retortách. „Vážná hudba“ má především za úkol, aby se ve svém vývoji dostala do přímého styku s davy.

Nejzajímavějším příkladem podobné hudby je jazz a jiným je moderní hudba v Sovětském svazu. O tom napsal skladatel Hans Eysler po pražském hudebním festivalu:

„Moderní hudba musí býti konfrontována s novou situací společenskou. Při podobném šetření se jistě ukáže, že moderní hudební řeč se dostala do protikladu se starobylým obsahem — a že ve stejném protikladu by stála i s obsahem novým. Je tedy třeba, aby tato řeč hudby byla korigována na základě skutečnosti.“

V závěru Eysler upozorňuje, že přehlížení této zásady znamená zaujímat konvenčně zastaralý postoj v poměru k moderní hudbě. Bohužel, najdeme neznalost této základní zásady i u nejmladších hudebníků, kteří se usilovně snaží tvářiti se co nejmoderněji. Znamená to, že nepochopili nejzákladnější lekci, kterou udělil jazz moderní hudbě.

Virtuoska na housle Ervina Brokešová
přijímá nadané žáky - Praha XII, Kolínská 4 - Tel. 535-66

Původní spolehlivá americká zlatá plnicí pera

Výhradní prodej má firma

Karel Kellner, Praha - Václavské nám. 61 - Dlouhá třída 17 - Račte si vyžádati náš ilustr. prospekt

Conklin

se znamenitě osvědčují a poskytnou každému největší míru uspokojení. CONKLIN znamená přesnost a pokrok!